Лідія Андріївна.

Сергій.

Борис.

Т а н я.

Світлана.

Старий.

Декорації: дачне приміщення.

ЧАСТИНА ПЕРША

Двоповерхова дачна будівля, зведена років п'ятнадцять тому за індивідуальним проектом, так би мовити, на віки. Панує англійський стиль з огляду на час та можливості вітчизняних будівельників. Увесь нижній поверх — хол з двома дверима в глибині. Ліві ведуть до кімнати, де знайшли тимчасовий притулок Таня та Лідія Андріївна. Назвемо цю кімнату Тетяниною.

Зазначимо, що хазяїн дачі, дуже давній, але, на жаль, не дуже близький знайомий Лідії Андріївни, — ректор університету, куди прагне вступати Таня.

Через ліві бічні двері нам можна увійти до прихованої від цікавого ока кухні, через праві бічні вийти у двір. Дерев'яні сходи з поручнями починаються одразу за дверима кухні і ведуть нагору, до галереї, що перетинає весь другий поверх. Звідти вхід до двох відпочивалень, розміщених поруч. Назвемо одну з них, що праворуч, кімнатою Бориса.

У дворі біля фрагмента передньої стіни, що складається здогадно із суцільних засклених рам, притулилася лава. У загальний стиль будови вона не вписується. У холі великий стіл посередині, стільці, крісла, сервант, кутова канапа та невеличкий столик біля правої стіни.

Чистота й порядок музейні. Боком близько до столу сидить на стільці Таня — гарненька дівчина вісімнадцяти років і вчить історію. В неї звичка перебігти очима декілька речень, а потім повторювати їх упівголоса — погляд перед собою. На столі склянка з молоком.

Т а н я. До двісті шістнадцятого року до нашої ери Ганнібал, обминувши Рим, прийшов до Апулії. (Ковток із склянки.) Він сподівався налагодити зв'язки з Карфагеном і домогтися підтримки населення півдня Італії. На півдні Італії, поблизу містечка Канни, коло гирла ріки Ауфід... (відпила молока) гирла ріки Ауфід, улітку двісті шістнадцятого року до нашої ери...

А в цей час Тетянчина мама, Лідія Андріївна, повертається з місцевого базарчика, про що свідчить не так напакована, проте не порожня цератова сумка в лівій її руці. У правій руці Лідії Андріївни бідончик з молоком. Важко їй натиснути на ручку дверей, не випускаючи з правої руки бідончика з молоком, але натиснула. І переступила поріг.

Ой, мамо! (Зразу ж підбігла і взяла в неї сумку. Простягла руку по бідончик.) Дай-но!

Лідія Андріївна. Нічого, нічого, Тетянко, мені не важко.

Т а н я. Ти ж он звідки несла!

Лідія Андріївна. Таж молоко не з базару. Іще чого! Я в магазині постояла, зачекала, поки привезуть. І анітрохи не гірше. Вони що роблять: у магазині куплять, потім свого доллють, і маєш утричі дорожче. Вже навчилися. Аякже! Не ту здибали! І моркву вторгувала. (Сміється.)

Бабця тридцять копійок заправила. За такеньку купочку. Серед літа. За двадцять віддала. Му й ще там усяке... Сьогодні борщу зварю. Без м'яса. Сала шматочок залишився. На два дні стане. Ми його в льох... А у вівторок м'яса купимо. Ну, неси до кухні.

Т а н я. Ага. (Виходить.)

Лідія Андріївна. Та-так... (Дістає з ящика серванта учнівського зошита й сідає за стіл. Бере ручку, записує.) Еге... Двадцять. Буряки... Так. Плюс тридцять... Хліб, молоко. Сир — п'ятдесят чотири... (Одпиває молока з Тетянчиної склянки.)

З'являється Т а н я.

Іду, іду, донечко. Я тобі не заважатиму. Стільки землі на ділянці марнується. Ах, жили б ми тут, уявляєш — вже чого б я не посадила, а їм ліньки хоч зо дві картоплини в землю вкинути. (Знов береться до свого зошита.) Маємо — три карбованці вісімдесят копійок. І на два дні забезпечені. Вчись, Танюшко, тобі ж скоро самій хазяйнувати.

Т а н я. Стомилася, мамо?

Лідія А н д р і ї в н а. Та де там! Ми зараз швиденько на кухню — обід, тоді приберемо все... А ти їла що?

'Г а н я. М-м... (Кивнула на склянку з молоком.)

Лідія А н д р і ї в н а. Я зараз піділлю. (Вже кинулася до кухні.)

Т а н я. Третю склянку, мамо.

Лідія Андріївна. Розумничка. (Цілує її в голову.) Ти з хлібом, з хлібом тільки. Треба ж поїсти.

Т а н я. Я вже й так...

Лідія Андріївна (дивиться у вікно). Знову — ну! Ти бачила? Знову він тут щось забув?

Т а н я. Дід?

Лідія А н д р і ї в н а. А хто ж іще! Хазяї йому потрібні. Нема, кажу, хазяїв і не буде. На дідька йому хазяї? І страшний такий!

Т а н я. Нехай собі. Тобі що до нього?

Лідія Андріївна. "Нехай!" А тоді як урепіжить молотком по голові.

Т а н я. Та що в нас брати?

Лідія А н д р і ї в н а. А він же цього не знає.

Т а н я. Ти, мамо, піди краще відпочинь.

Лідія Андріївна. Пішов. Ну й на тому спасибі. Нема чого. Іду, іду, Танюшо. Все. (Виходить.)

Т а н я (бере до рук підручника, пробігає очима). Влітку двісті шістнадцятого року до нашої ери відбулася одна з найвизначніших в історії давнього світу битв.

Лідія Андріївна (визирнула з кухні вже у фартусі). А й справді, ти б тільки вступила, а там щось та придумаємо. Продамо наш будинок, купимо тут. Тут, звісно, дорожче буде. А навіщо нам весь будинок? Обійдемося й половиною. Дві кімнати — тобі й мені, кухонька й тераса. У міській зоні. Чи навіть електричкою. Теж не біда.

Т а н я. А в них? (Постукала пальчиком по стільниці.)

Лідія Андріївна. Не дозволять, мабуть. Хоча на якийсь час... Можливо. Ех, був би живий наш тато... За тиждень рік, Танюшо. Якраз рік... А! Ти тільки вступи, а там не пропадемо. Ну, іду, іду.

Чути, як зовсім поруч спинився автомобіль. Втих мотор, грюкнули дверцята. Лідія Андріївна кидається до вікна.

І-і, Ташошко. Приїхали. Боря. Викапаний Микола Георгійович. З дівчиною. І ще якийсь жевжик. Швиденько переодягнися, ну, що в тебе за вигляд!

Обидві зникають у своїй кімнаті. Майже одночасно з двору до хати

заходять Світлана, Борис, Сергій. У останнього в руці

чималого розміру шкіряна сумка. Важка.

Сергій (ставить сумку на підлогу). Ху-ух! І, здається ж, нічого зайвого, а не піднімеш. Так, важко нині дається відпочинок, як і все, до речі.

Світлана. Особливо тобі.

С е р г і й. А що мені? От образити — нічого не варто... Я теж, уяви собі, своїм трудом, своїм горбом... О, наче вірші тобі! Слід записати, а то знову забуду.

Світлана (насмішкувато). Так, вічні рядки не щодня вдаються.

Сергій. Отож-бо. (Помітив на столі розкриту книжку, взяв її до рук.) М-м, як чудово — битва при Каннах. Битви, поразки, перемоги, зіткнення

держав, занепад імперій... Борю, це по твоїй лінії. (Кладе підручник на місце.)

Борис (невизначено). Умгу... До програми це не входить.

Лідія Андріївна тим часом, з успіхом переодягнувшись,

прочиняє двері і — так! ніде правди діти — підглядає в щілинку.

Сергій. Отже, ще цінніше! Люди стараються... А де ж любі родичі? Де юна абітурієнтка з жагою знань в очах? Де стара карга верхи на пилососі?

Лідія Андріївна (розчиняє навстіж двері. З величним обуренням). Я не стара карга!

Сергій (анітрохи не збентежено). Боже мій! Хто б подумав! Боря мені сказав, і я... Справді! А кого я бачу! Я біля ваших ніг. Ні-ні, стійте, я доповзу. (Він і справді стає на коліна і так повзе до Лідії Андріївни.)

Лідія Андріївна трохи сторопіло відступає.

Не розбивайте мого серця — не нехтуйте моїм каяттям. Ви цього не зробите. Так, я неправий, але ж я усвідомив. Я виправлюсь! Я вже виправляюсь. Я не знав — я був дезінформований. Ця сукня вам дуже личить. Шили? Мабуть, за кордоном?

Лідія Андріївна. Н-ні-і... У нашому ательє...

С е р г і й. А як виконано! Які фестончики! Благаю — адресу. Світлано, негайно туди. Вам, певно, всі заздрять?

Лідія Андріївн а .(чекаючи допомоги). Боренько...

Борис. Устань, устань. Кінчай. Не лякайтеся, Лідіє Андріївно.

Світлана. Це в нього такі (в ніс) екстравагантні манери.

Сергій (одразу підводиться). Як колектив скаже. (Засоромився засоромився.) Я... це... значить... Як його... (Через форсоване "и".) Сирьожа. Хороша погода, правда?

Світлана. Світлана.

Лідія Андріївна. Так... (Із запізненням.) Лідія Андріївна. Ми от... (Кинулась до Бориса.) Борю! (Цілує його.) Ну, викапаний тато. Я ж тебе так і не бачила.

Б о р и с. А я саме від'їздив.

Лідія Андріївна. Стільки років, стільки років...

Б о р и с. На попередній захист.

Лідія Андріївна. Стільки років...

Борис. Усе пройшло дуже добре.

С в і т л а н а. Ну ще б пак!

Не сподобалась Борисові Світланина репліка, але тут і Т а н я

вийшла зі своєї кімнати. Переодяглася, звичайно, і досить вдало.

Чоловіки приємно здивовані.

Лідія А н д р і ї в н а. А ось і Тетянка моя.

Світлана. Ого!

Т а н я. Доброго дня!

Сергій. Ну-ну, Лідіє Андріївно. Оце дочка!

Борис. Так, справді!..

Світлана. Без акцентів, без акцентів.

Лідія Андріївна. Ну, доню, впізнаєш дядю Борю?

Борис. Ну, чому — дядю?

Лідія Андріївна. Нехай, нехай. Хоч і свої люди, а все ж...

Сергій. Правильно. Він — дядя, а я (до Тані) просто Сергій. Слухайте, а чи не відзначити нам? Така зустріч!

С в і т л а н а. О, почалось!

С е р г і й. А що? Рідні люди...

Лідія Андріївна. Ні-ні, Тетянці треба вчитися. Сидить з ранку до ночі. Це вона на хвилинку. Ходімо, донечко.

Йдуть разом до своєї кімнати.

(Озирнулась.) Я зараз.

Світлана (до Бориса). Тож-бо ти сюди так поривався.

Б о р и с. Я щось не розумію. Я востаннє бачив її... Зовсім дитина.

Світлана. Так, діти тепер швидко розвиваються. В усіх розумінням. Матуся, певно, завалила вас її фотокартками. Зразу видно. З тих, хто і в першу шлюбну ніч дочки вкладається третьою до молодих у ліжко.

Борис (морщиться). Ну, що ти все...

Світлана. Сліпа провінційна любов. А дочка виросте такою ж дурепою. У панбархатній сукні серед білого дня.

Лідія Андріївна (з'являється в холі). Ось і я. Ну, Боренько, розповідай.

Б о р и с. Та що, власне...

Світлана. Скромність його здолала. Боря у нас в порядку. Майже захистився. Юний доктор наук. Усе є — віддані друзі (недбало махнула на Сергія) і навіть наречена. Перед вами.

Лідія Андріївна. Так-так. Дуже рада.

Світлана. Само собою. Улюбленець долі.

Лідія Андріївна. Я така рада за тебе. А як там?..

Світлана. Ми трохи стомилися, Лідіє Андріївно. Боря вночі працював, йому слід відпочити. Ходімо, милий. (Подалася до сходів.)

Борис (непевно). А в нас сьогодні саме підлоги лаком покривають, ми й вирішили до вас. Не потурбуємо?

Лідія Андріївна. Що ти! Як можна!

Борис із Світланою подалися нагору, йдуть галереєю.

С е р г і й. Я до вас навідаюсь.

Світлана. Неодмінно. Ми без тебе просто не обійдемося.

Двері Борисової кімнати зачиняються за ними.

Сергій.Так, працівникам невидимого фронту за певних часів було б що розповісти.

Лідія Андріївна. Працівникам? Ви маєте на увазі...

С е р г і й. Я маю на увазі те, що не завжди пліч-о-пліч із вашим далеким родичем життєвими шляхами йшла чарівна Лаура, я маю на увазі Світлану. А більше на увазі я нічого не маю.

Лідія А н д р і ї в н а. А, бо я подумала...

Сергій. Не треба — це зайве. Навіщо думати, робити припущення й губитися в здогадах, коли існують цілком певні й вірогідні факти. Так, було, все було, але вас це не повинно бентежити. А з ким не було?

Лідія А н д р і ї в н а. Я, власне, не зовсім...

С е р г і й. А й не треба зовсім. Зовсім — це означає край, кордон, межа, за котрою не існує вже ні місця, ані можливості подальшого сприймання, розвитку, вдосконалення. Отож це дуже добре, що ви не зовсім. Ви не зовсім, я не зовсім — отже, ми нормальні люди і нам є про що поговорити. Ми одне одному цікаві. Ви як вважаєте?

Лідія Андріївна (з побоюванням). Та-так, напевно. Цілком.

С е р г і й. От ви сказали "цілком". Це теж таїть у собі...

Лідія Андріївна. Ні-ні-ні. Знаєте, я трохи стомилась.

Сергій (співчутливо). Ви багато працювали?

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, не так щоб дуже, але... Переїзд, нове оточення, переживання. Ми ж приїхали сюди вступати.

Сергій. Мені Боря казав. Це здорово — мати й дочка на одному курсі. Новий почин. Я вам заздрю.

Лідія А н д р і ї в н а. Ви мене не так зрозуміли. Вступатиме лише Таня.

Сергій. А-а. Ви сказали: ми приїхали вступати.

Лідія А н д р і ї в н а. Це ж тільки так мовиться. А насправді лише Таня.

С е р г і й. А я подумав... Отже, ніякого нового почину? Шкода. Люблю все нове: відчуття, переживання та хай там хоч що, зрештою. А то одне й те саме, одне й те саме. Нудно. Вам не здається?

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, мені не нудно. Я звикла працювати, на мені господарство, в мене дочка.

Сергій. Доросла.

Лідія Андріївна. Так, доросла. Подруги... А робота дуже відповідальна. Я нудьгувати не призвичаєна.

С е р г і й. Я вам заздрю. А ким ви працюєте?

Лідія Андріївна. Провізором. У нас в аптеці.

Сергій (чомусь зрадів). Справді? Яке чудо! А чому ви приїхали саме сюди?

Лідія Андріївна. Адже в нас немає ніякого вузу, а Тетянці дуже хочеться на історичний.

Сергій. Ага, за сімейною традицією, значить, стопами попередників?

Лідія Андріївна. Таж ми, чесно кажучи, хіба родичі? Наші батьки — мої та Бориної мами, Аллочки, дуже товаришували. Ще до війни. Ну, а Микола Георгійович...

Сергій. Авжеж, велика людина, зрозуміло. І саме до університету — от збіг.

Лідія Андріївна. А крім того, ми стільки років не бачилися...

С е р г і й. Ну і як — зустрілися нарешті з дорогими друзями?

Лідія А н д р і ї в н а. Та вони ж поїхали.

Сергій. Атож. До Карлових Вар. Підлікуватися. Не діждалися, виходить, любих родичів?

Лідія Андріївна. Але ж вони повернуться.

Сергій. Будемо сподіватись.

Лідія А н д р і ї в н а. Як це — будемо сподіватись?

С е р г і й. Та я пожартував.

Лідія Андріївна. Ось і ключі нам залишили.

С е р г і й. Я ж кажу, пожартував. Не звертайте уваги. Це в мене гумор такий.

Лідія Андріївна. Соціалістична країна...

С е р г і й. Та що ви, справді! Вже й слова не можна сказати. Що ж я маю — сидіти, мов мені заціпило?

Лідія Андріївна. Ну, навіщо ж?

С е р г і й. І я про те.

Лідія Андріївна. Усе це якось... (Змовкає.)

Сергій. Що?

Лідія Андріївна. Дивно.

Сергій. Так, я трохи дивний, це правда. Але ви мені подобаєтесь, Лідіє Андріївно. Слухайте! А чи не випити нам? На брудершафт?

Лідія Андріївна. Що?!

Сергій. Ну, не хочете на брудершафт, то так просто. За знайомство. А правда, блискуча ідея?

Лідія Андріївна. Просто зараз?

С е р г і й. А то коли ж! (Тягне свою сумку до столу.) Недаремно ж я віз усе це сюди. (Викладає різноманітні бляшанки, слоїки, згортки, пляшки й пакети.) Ось, Лідіє Андріївно, тут на будь-чий смак. А? Чудо! А ось? М-м-м... Язик проковтнете. А пиво у банках? Голландське — це

нічого? Декотрі люблять його навіть більше, ніж жигулівське. Джус. Ананасовий. Ось лимонний, коли хочете. Ось іще якась гидота...

Лідія Андріївна. Господи, навіщо ж стільки?

С е р г і й. Як це навіщо? "Уїкенд", що в перекладі означає — заслужений відпочинок після напружених трудових буднів. А ось...

Лідія А н д р і ї в н а. І це на один день?

С е р г і й. Та ви не переживайте — іще в машині є. Не доконче ж усе зразу. До вечора далеко.

Лідія Андріївна. Скільки ж оце все... коштує?

С е р г і й. А, не дорожче за гроші. Та ви що, справді засмутилися?

Лідія Андріївна. Я...

С е р г і й. А ось ми якраз настрій і піднімемо. Але головне, повірте мені, такий от вибір усе-таки прищеплює гарний смак. А людей з гарним смаком, м-м-м, самі розумієте... А в мене така робота — інакше не можна: весь час у центрі уваги, клієнти, відвідувачі...

Лідія А н д р і ї в н а. То ви що, оцей?..

Сергій. А-а, ось ви й злякалися, так? Ви вже уявили мене в темному й погано пошитому костюмі, із серветкою через руку? Або ще кимось на зразок цього, так? Ну що ви! Обраховувати довірливих клієнтів, існувати на чайові, на недолиті краплі коньяку — це дрібно. Ні-ні, в цьому розумінні совість моя чиста. Але щось ми відхилилися. Чарочки отут... (Бігцем до серванта, дістає — й назад, до столу.) Ну, то...

Лідія Андріївна (її несподівано пойняла манірність). Я алкоголю не вживаю.

Сергій (співчутливо). Здоров'я, так?

Лідія А н д р і ї в н а. Не вживаю, та й годі.

Сергій. Прикро. А то б удвох... "Доміно-о, ми самі у цій за-алі..." Невимушена розмова. Пригадую, в Мадріді...

Лідія А н д р і ї в н а. Ви були в Мадріді?

С е р г і й. Проїздом. Ось так само вранці зайшли — величезна зала і ані лялечки. Тільки ми. (Без переходу.) Але можемо й покликати. (Погляд угору.) Ні, ці не підуть. О, а Таня?

Лідія Андріївна. Таня?

Сергій. Звичайно! Скільки можна вчитися! Однаково все не вивчить. Ще й історія — теж вибрала! Від самих дат збожеволіти можна. Танюшо!

Таня (з'явилась на погук). Що? (Побачила. Оцінила.) Ух ти! Ну, ма...

Лідія Андріївна (ледь зашарілася). Та ось Сергій...

Сергій. Запросив — абсолютно точно. Але мама чинила запеклий опір. А ти?

Т а н я. А я — ні.

Сергій. Розумниця. Яка дочка, Лідіє Андріївно! Такою дочкою можна пишатися.

Лідія А н д р і ї в н а. Не треба при дитині.

С є р г і й. Я ж цілком щиро. Можна пишатися і... закохатися. Та це я так, по-батьківськи. (Ледь обійняв дівчину за плечі.) Маю зазначити, Танюшо, твоя мама тебе дуже любить. Правда? Адже любите, Лідіє Андріївно? Любите. Я бачу. 1 вона вас.

Лідія Андріївна (щасливо). Аякже, Серьоженько!

Сергій (з ласкавістю всевишнього). А кого ж нам іще любити, як не одне одного. Господи! А могли ж і не зустрітися, Лідіє Андріївно. Могли. Страшно й подумати. Знаю вас лише півгодини, а ви мені вже мов сестра рідна. А Таня мов дочка — точно! А я вчора кажу Борі: "Гайнемо на дачу". А він: "Там тітка з дочкою, вступати приїхали до батька на історичний". Ну, я думав, знаєте, там тітка... (Кривить обличчя.) У-у-у-у, така.

Сміються.

І дочка — видра. Відмінниця. А тут... мила жінка, чарівна донька. Ех, що ще потрібно! Так, любі жіночки. Ніхто не п'є, а я чого страждаю?

Лідія А н д р і ї в н а. То ви...

С е р г і й. О, ні-ні, не штовхайте мене до краю прірви. Сам — нізащо. А хоч під'їсти ми можемо? Уїкенд — то уїкенд, що в перекладі означає "гуляти — то гуляти". (Розглядає консервні бляшанки, тоді дістає з сумки нові.) Що тут у нас? Ага, це ні, це зачекає... Як щодо ікри? Цілком, правда? Залишаємо. І рибка. вже нарізана, тільки відкрити. І тоненько так — плакати хочеться. Масло. Шинка. Югославська. М'ясо в меду. Нормально. Танюшо, однеси це все на кухню, а то звалено, мов на складі якомусь. І кілька тарілочок прихопи. (Навздогін.) І виделочки. Ніж... десь був. (Нишпорить у сумці.) Ага. Є. (Відкриває консерви.) Цілком пристойний, можна сказати, сніданок. Га, Лідіє Андріївно?

Лідія Андріївна. Ой, Сергійку, ви нас балуєте.

С е р г і й. Та киньте. Таких людей не щодня зустрічаєш. О! Салямі. Піде.

Повертається Таня.

А ось і Тетянка. Чудово. І день саме... (Виймає сигарети.) Ви не курите? Я так і думав. А Таня?

Лідія Андріївна. Та що ви!

Сергій. Ще ні? Ну, байдуже. Піде до університету — там це швидко.

Лідія Андріївна. Тетянка? Ніколи.

Сергій. Але ж це ще не найстрашніше.

Лідія Андріївна. Таня — ніколи!

С е р г і й. Ви вважаєте? Нормальній дівчині, даруйте мені, з провінції досить максимум рік провчитися у вузі — і вона вже курить, випиває і все інше.

Лідія Андріївна. Що — інше?

Сергій. Ну, те саме. Про що, на думку матінок, їхні донечки, нещасні парвенюшечки, і гадки не мають.

Лідія Андріївна. Рік? А міські дівчата, їм скільки потрібно?

С е р г і й. А ті вже вміють. Вони це в школі проходять.

Лідія А н д р і ї в н а. Та що ви таке!..

С е р г і й. А що? Це у вас, на периферії, ще тримаються певні патріархальні поняття, але цивілізація бере гору.

Лідія Андріївна. Цивілізація!

Сергій. Авжеж! А як іще назвати? Звичні уявлення втратили чіткість, усталені спадкоємні поняття щодо принципів руйнуються...

Лідія А н д р і ї в н а. Та чому ж?

Сергій. Очевидно, не може публіка вічно жити на самому ентузіазмі. Ну, от хоча б елементарний приклад: кому б раніше, маючи диплом, спало на думку працювати не за спеціальністю? Та нікому. А тепер? Інженер — зчіплювач вагонів, викладач — таксист. І на кожнім кроці. А чому? Та отримують більше. Гаразд, дозволили оце заробляти всім де тільки можна. Була б охота. Але чому мені, як і мільйонам інших, треба реалізовувати свої можливості зовсім в інших галузях? А чи не краще — кожен тільки в своїй, але щоб добре? А от не виходить. Не виходять, бо (жест пальцями) не отримують. Та дайте мені тисячу за мою працю — я вам гори зрию, я такого понавигадую... Я Америку сам-один за рік обжену! Ну, а за дві...

Лідія Андріївна. Тисячу... (Подумала.) А ви? У вас теж диплом?

С е р г і й. І він теж не влаштовує мене.

Лідія Андріївна. А який?

Сергій. Згадаймо, Лідіє Андріївно: хрускотять білі халати, строга професура, обнадійливо посміхаються застиглі в кутках аудиторій скелети, анекдоти в прозекторських... Ах, голуба юність! Так, у вас і в

мене пора учнівства майже ідентична. Я лікар, лікар-педіатр. Серце, гак би мовити, віддаю дітям.

Лідія А н д р і ї в н а. От бачите!

С е р г і й. Так, але ж існує ще й кишково-шлунковий тракт та безліч всіляких інших органів, котрими дано нам сприймати безмежний і прекрасний довколишній світ.

Лідія А н д р і ї в н а. Я, здається, вас розумію.

Сергій. Тим краще, Лідіє Андріївно. Розуміння — така рідкісність. Ні-ні, я не зрадив рідну професію. Все ж таки учень Гіппократа — це благородно. І місце консультанта — двічі на тиждень по три години — мене цілком влаштовує. Але що взяти з діточок? Так, дріб'язок. Пляшечку-дві коньячку, конвертик із зрошеною сльозами вдячності банкнотою...

Лідія А н д р і ї в н а. Ви лікар-шкідник.

Сергій. Лідіє Андріївно, ярлики минулого, вони, знаєте, бувають і безпідставні, як учать нас уроки історії. Ви не праві. Я навіть не лікар-здирник. Хоча міг би ним стати, як чимало з моїх колег. Порядність не дозволяє. Однак дедалі більші потреби випереджають застиглі на мертвій точці можливості, і мимохіть починаєш намацувати якусь іншу стежечку, де можна було б іще...

Лідія Андріївна. Відхопити?

С е р г і й. Ви швидко вловлюєте, але форма викладу... Вам необхідно попрацювати над стилем. "Виявити себе" — так буде точніше.

Лідія А Н Д р і ї в н а. Це все жахливо

Серії й. А я про що!

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, я маю на увазі ваші слова.

С е р г і й. А я — реальність. І щоденну практику. А вже я з нею зіткнувся... (Бадьоренько ляскає в долоні і, потираючи їх, дивиться на стіл.) Ну, то...

Лідія Андріївна (збуджено). Я все життя... Ми з чоловіком усе життя працювали...

Сергій. Усі працюють.

Лідія Андріївна. Працювали чесно і не зраджували свою професію...

Сергій. Тим гірше для вас. (Вже наштрикнув на виделку щось смачненьке і з задоволенням нюхає.) М-м-м...

Лідія А н д р і ї в н а. ... І прожили в одному місті...

Сергій. Містечку.

Лідія Андріївна. Нехай так. І пишалися тим, що ми порядні люди, що нас поважають...

С е р г і й. А хто вам сказав, що мене не поважають?

Лідія Андріївна. І виховували дочку саме на святих принципах... (Згадала про дочку.) Танюшо, здається, тобі слід учити.

Т а н я. Добре, мамо. (Підводиться.)

Сергій. Ні-ні-ні. (Хапає Тато за руку й знов садовить.) Дівчинці корисно. Присутність при подібній полеміці збагачує. Адже їй тут жити. А тут не так, як у вас.

Лідія А н д р і ї в н а. Це у вас, саме у таких, як ви, не так, як усюди.

С е р г і й. О, ні, Лідіє Андріївно, мамочко моя. Це у вас там не так, у вашому містечку Ен, заповіднику людських душ. До Червоної книги ще не втрапили? Вже час. Ось ви мені щойно тут казали: чесні, всілякі — ах! ах! — які... Краще дайте мені відповідь на нескромне запитання: скільки ви отримуєте на місяць? Не скільки заробляєте, а саме отримуєте. Ваша заробітна плата яка?

Лідія Андріївна. В мене немає різниці між зарплатою і заробітком.

Сергій. Тим гірше для вас. Отож?

Лідія Андріївна. Тепер, враховуючи мій стаж... сто тридцять карбованців плюс преміальні.

С е р г і й. І вам вистачає, ваших ста тридцяти карбованців плюс преміальних!

Лідія Андріївна. Ну, в нас невелике місто...

Сергій. Містечко.

Лідія Андріївна (вдає, що не почула). І витрати, звичайно, не такі... живемо ми скромно. За певної економії...

Сергій. Тобто за певного урізування себе у всьому необхідному?

Лідія Андріївна. Навіщо ж так?

С е р г і й. Як це — навіщо? Давайте, коли вже так, відверто. У вас доросла дочка, котра поки що не заробила ні копієчки, але сюди приїхала у вельветових штанцях...

Т а н я. Я рік працювала.

Сергій. Ах, перепрошую. У вас доросла дочка, котра за рік заробила собі на вельветові штанці...

Т а н я. Ну, знаєте...

С е р г і й. І ще на шкарпеточки!

Лідія Андріївна. Навіщо ж ви гак?

С е р г і й. Бо я все чудово розумію. Ось ваш зшиточок: "Морква — двадцять, буряки... сир — п'ятдесят чотири..."

Лідія Андріївна. Віддайте.

С е р г і й. Я бачу на вашому обличчі зморшки, так, вибачте мені, — я не галантний, — зморшки, і знаю, що не всі вони од віку. Ось цю, на чолі, ви помітили після того, як рік збирали Тані на шубку — вона вже велика дівчинка, і ходити взимку в демісезонному пальті стало просто незручно. А оці дві, у куточках очей, ось тут, з'явилися, коли ви вирішили, що Таня поїде вступати сюди, саме сюди, до нас, і знову стали відкладати й викроювати, і зрештою наважилися позичити, а тепер, окрім усього, ще й сушите голову, яким чином сплатити борг, і гарного гумору це вам не додає. А ось ця...

Лідія Андріївна (тихо). Коли помер мій чоловік.

Сергій. Так, це сумно. Але ми зараз не про те. Ось хочете, я... я ризикую, але думаю, що, можливо, навіть здобуду вашу прихильність. Так, ви мене не любите, вам і нема за віщо мене любити... Проте... (Виймає з гаманця дві банкноти вартістю в двадцять п'ять і п'ятдесят карбованців.) Ось. Котра з них вам більше до смаку?

Лідія Андріївна розгублено мовчить, не знаючи, чим усе завершиться

Можна і... (Заглядає до гаманця, але тут-таки складає його.) Стольничка, на жаль, немає.

А на галерею тим часом тихо вийшла з кімнати Бориса Світлана.

Вона вже в халатику. Спинилась, з цікавістю спостерігає.

Ну, то як? Я вам допоможу. Найпевніше оця, так9 (Злегка помахав п 'ятдесятьма карбованцями.) Платоспроможність більша, виглядає поважніше. Та й колір, між нами кажучи, мені більше до душі. Ненав'язлива зеленкувата гама облагороджує очі, самопочуття й нервову систему. Надто коли їх багато. І зазначте — за кожну треба ходити на роботу майже півмісяця. (Швидко шматує гроші.)

Лідія Андріївна майже в колапсі подалася наперед, не в змозі здобутися

бодай на звук Таня більш-менш спокійно зважує цю сцену

Світлана. Браво! Виконано чудово! А чого ж не сто? Шкода?

Сергій (ледь збентежився). А, і ти... Не знайшов, не знайшов. А шукав — у мене й свідки є. (Злегка картинно вклоняється їй.)

Світлана. Блазень. (Зникає за дверима кімнати Бориса.)

Сергій. Так, блазень. Але блазень при грошах. А в такому випадку це вже не блазень, а весела людина. А веселій людині можна те, чого не можна людині нудній. А нудними люди стають здебільшого від того, що весь час думають, де б їм роздобути гроші. То чи не краще...

Таня. Гроші! Гроші! Невже більше нема про що говорити?

С е р г і й. Є, Танюшо, але про них найприємніше. От і мамочка тобі скаже.

Лідія Андріївна (здобулася на мову). Навіщо ви? Це ж...

Сергій (насмішкувато). Авжеж, авжеж. Гроші. Саме так. Мені захотілося вас розважити.

Лідія Андріївна кволо змахнула рукою

А що робити, Лідіє Андріївно, як жити? Ось ви мені все дорікаєте, а в мене хвора мати. І одна ампула коштує сім карбованців. На руках, звичайно. А не на руках не дістати, як і все інше. І моєї зарплати вистачило б на п'ятнадцять ін'єкцій хворій мамі, а їй ще й їсти треба, між іншим. А базар дорожчає з кожним роком. А я люблю горіхи, мені потрібний ізюм — у мене серце теж, знаєте, не зовсім...

Лідія А н д р і ї в н а. Ви б курили менше.

С е р г і й. Ну от, зразу й докори. А пачка — півтора карбованця. На день. На місяць — сорок п'ять. А махорку — ні, не можу. Не звик. Можна було б, правда, списати на дивацтво, але в такому разі ризикуєш набути міцної репутації дивака: курити лише махорку, пити лише горілку, одягатися лише у вітчизняне, їздити тільки у громадському транспорті, купувати лише те, що на прилавку. Та і яке там дивацтво: виходить, уся країна — самі диваки. А де ж нормальні люди?

Лідія Андріївна. Усе, що ви говорите і як ви живете — протизаконно.

Сергій. Помилочка, Лідіє Андріївно. Холодно, холодно. Це раніше так вважалося. Країна еволюціонує, ви що, газет не читаєте? Та, попри все, звичайно, іноді я замислююсь над тим, скільки хворих я міг би вилікувати за той час, що його віддаю своїй несуміжній професії...

Лідія А н д р і ї в н а. От бачите.

Сергій. ...Але увечері, підрахувавши денну виручку, я одразу заспокоююсь. (Довірчо.) Засинаю я легко.

Лідія Андріївна (саркастично). І що ж це у вас за несуміжна професія така?

С е р г і й. А я ставлю секретки. На автомобілі, розумієте? Щоб їх не могли вкрасти. Якість надзвичайна. Гарантія — сто процентів. Стою, так би мовити, на сторожі законності й правопорядку. Власники мене на руках носять. Телефон мій передають один одному, мов святиню. І їх можна зрозуміти. Руки, правда (звів руки), трохи відгонять бензином, але ж наш хворий чого тільки не стерпить, правда?

Лідія А н д р і ї в н а. І скільки ж ви заробляєте?

С е р г і й. А, Лідіє Андріївно, все одно втратите лік. На цукерки діткам вистачає.

Лідія А н д р і ї в н а. І все-таки?

Сергій. Бачте, на нинішні часи запити в мене досить-таки скромні — я ніколи не зазіхав на надмірні суми... Вам я скажу одверто, я до вас ставлюся дуже прихильно: в середньому сто карбованців. Вартості детальок я, звісно, до уваги не беру.

Лідія Андріївна (з надією). На тиждень?

С е р г і й. На тиждень? У нас такими проміжками часу облік грошам не ведеться.

Лідія А н д р і ї в н а. На місяць?

С е р г і й. На день, звичайно. А що? І по заслузі, як мовиться. Руки в мене золоті. Мені б нейрохірургом...

Лідія Андріївна. Це ж що, три тисячі на місяць?

Сергій. Ну, коли менше, а коли і... Само собою перероствки, але хто ж на них зважає заради спільної справи? Е-е, ви що, мамочко? Що з вами? (До Тані.) Здається, матінці погано.

Т а н я. Мамо! Мамо!

Лідія Андріївна. Зараз... зараз я..

Сергій. Ну-ну, Лідіє Андріївно, ви нас не лякайте.

Лідія Андріївна. Так-так, зараз. (Зібралася з думками.) Це... це все підло.

Сергій (засмутився). Ну от, так і знав! З дорогою душею, з розкритими обіймами, з найкращими намірами, щиросердо... А тебе ось так. Прикро. До речі, а чи не віддати вам Тетянку до мене в учениці?

Лідія А н д р і ї в н а. І чого ж ви її... навчите?

Сергій. Іронія ваша недоречна. Я серйозно. Скоро вона за тиждень, — ось тут і згодяться, мамочко, ваші мірки, — зароблятиме більше, ніж ви зі

своїм стажем за місяць, а через рік зможе вибирати будь-який вуз країни на власний розсуд. Звісно, знадобляться й знання, але в доступних межах: більш-менш грамотно написати заяву при вступі і заповнити анкету. Анкета, як я зрозумів, годяща, так? От і добре. Але такі ж анкети майже у всіх, а от можливості... То дамо ж дівчинці можливість, само собою, якщо на той час вона взагалі захоче вступати.

Протестуючий жест Лідії Андріївни.

(Зумисне збентежено.) Ой, я, здається, знов щось не те сказав. Такий уже я весь недоладний, недоречний. Це від комплексів. У мене повно комплексів. А що ви думаєте, у кого на моєму місці їх не було б? Скінчив вуз, а працюю не за фахом. Була забезпечена нібито цілком пристойна зарплата, а заробляю у двадцять разів більше. Років за п'ятнадцять цілком міг би вселитися до однокімнатної державної квартири, а в мене вже є більша і краща. І своя власна. І давно. Були відкриті всі дороги... (Співає.) На-ам, мо-оло-дим... (На інший мотив.) Відкриті всі доро-оги... Знаєте? А я знайшов ще й стежечку, і знову ж таки свою. Думаєте, я від усього цього не страждаю? Чи ж не впливає це на мою психіку, не розхитує вщент мої нерви? Ви ж помітили, сподіваюсь, що я дуже нервовий. (Пересмикується, неначе в конвульсії.) Га?

Лідія Андріївна (крижаним тоном). Жити треба по правді.

Сергій (весь перемінився, майже зі слізьми на очах). Так! Так! Правильно! А я довго не міг знайти потрібного слова. Ах, як добре ви це сказали, мамочко.

Лідія Андріївна. І перестаньте називати мене мамочкою.

Сергій. Гаразд, мамочко.

Лідія Андріївна аж пересмикнулась.

(Примирливо.) Ну добре, добре, не буду. Навіщо нам сваритися? Мамочко.

Т а н я. Знаєте що?

Сергій (швидко). Ні!

Т а н я. Ви не маєте права! Навіщо ви знущаєтесь? Що ви все!.. Що ви!..

Лідія Андріївна. Танюшо, йди, донечко. Я не хочу, щоб ти слухала цю людину.

Сергій. Так, Танюшо, йди читай свої битви, перемоги й поразки, а ми тут... (Немов у радісному передчутті потирає руки.) Трохи розімнемося.

Т а н я. Іду, мамо.

С е р г і й. А то по чарчині, Лідіє Андріївно? За полемічний запал?

Лідія Андріївна (почекала, поки дочка вийшла). Я з вами пити не збираюсь.

Сергій. Чого ж гак? Не удостоюєте? Впав у очах? Ну, як хочете. Я ще ніколи нікого не примушував. Та й сам не збираюсь. Щоб продовжувати на рівних.

Лідія Андріївна. Вам це однаково не вдасться.

Сергій. Побачимо, побачимо, дорога Лідіє Андріївно. (Подумав.) Ага! Так от ви сказали: жити треба по правді. А ви як живете?

Лідія Андріївна. Ми?

Сергій. Авжеж, не крадете, не ріжете, але вступати приїхали чомусь не в Хохлому і не в Крижопіль, а сюди, до Борисового тата. Це чесно?

Лідія Андріївна (розгубилась). Ну, Боже мій... Я ж... Ми ж як до родичів. А куди ж іще?

Сергій. От-от, вам і на думку не спало, що можна вступати кудись іще. А й справді, навіщо, коли є така гарна людина, Борин тато, ваш родич... Правда, ніхто не знає, по чиїй лінії і чи родич взагалі, але це байдуже.

Лідія Андріївна (дуже засмучена). Ну, навіщо ж...

Сергій. Розчудесний Микола Георгійович допоможе, так. Щоправда, він вас погано пам'ятає і довго, болісно згадував, хто ви така взагалі, але відмовити...

Лідія Андріївна (з жахом. Осяяна). Це вам... Боря сказав? Не кажіть, не кажіть більше нічого. Я... я зараз... Ми негайно їдемо. (Підхоплюється.)

Сергій. Хо! Хо! Хо! Хто, ви? Куди ви ідете? Та ніколи в житті. А як же ваша доця? Ваша єдина втіха? Вона ж зав'яне без історичної освіти. А тут і заміж беруть.

Лідія А н д р і ї в н а. Ви жахлива, жахлива людина! Таню! Таню!

Сергій. Ох-ох! Таню-Таню! А куди Таня піде на роботу? Знов на лісопильню — чи де там вона нівечилась? — чи ви їй вготували іншу дорогу? Чи ж мало романтичних професій — трубовкладальниця, цеглоформувальниця, скловидувальниця...

Лідія Андріївна. Замовкніть ви нарешті!

С е р г і й. А револьверниця третього розряду — звучить! (Довірчо.) Вони там усі стріляють з револьверів. Одне в одного. (Склавши з пальців щось подібне до пістолета, цілиться. Дуже голосно.) Бах! Бах! Бах!

Лідія Андріївна. Яка нісенітниця! Таню!

С е р г і й. Я жартую. По мішенях. Бах!!! Але доця ваша застрелиться неодмінно.

Лідія Андріївна здригається.

Спершу завиє, а тоді...

Таня (постає у дверях). Що, мамо?

Лідія Андріївна. Скільки тебе можна гукати?

Т а н я. Я приймач слухала. (Очікувально дивиться на матір)

С е р г і й. Танюшо, як ти ставишся до того, щоб усе життя фрезерувати канавки?

Т а н я. Які ще канавки?

Се р г і й. На поршнях, наприклад. Навколо дзижчать верстати, ухкають пресики так, що вушка закладає, свердельця повискують, а ти в спецівочці такій, засмальцьованій, у захисних окулярах ручечку круть-круть! Верть-верть! Чарівливий запах металевої стружечки, силікоз у ранньому віці, але головне — ти усвідомлюєш свою причетність до трудових буднів країни.

Лідія А н д р і ї в н а. Та що ж ви за людина!

Т а н я. Ти мене кликала, мамо?

Сергій. Мама просто хотіла взнати, чи не зволиш ти чайку з нами. По-сімейному. Коло коминка.

Лідія Андріївна (не зразу). Так, Танюшо... Ми от налаштувались...

Таня. Ні, мамо, я вчити буду.

Лідія А н д р і ї в н а. Ну йди, доню...

Таня йде.

(По паузі. Важко.) Вам складно зрозуміти...

Сергій. Ні, чому ж.

Лідія Андріївна. В мене єдина дочка...

С е р г і й. Я розумію.

Лідія Андріївна. І кожній матері...

Сергій. Хочеться, щоб її дитина була щасливою.

Лідія Андріївна. Так. (Не одразу збагнула насмішку.) Навіщо вам це потрібно?

Сергій. Що саме?

Лідія Андріївна. Оце все. Навіщо ви з усього знущаєтесь, усіх сіпаєте, зачіпаєте?

С е р г і й. Ех, Лідіє Андріївно, я по-своєму нещасна людина.

Лідія Андріївна. Ви?!

Сергій. Вас це дивує? Ех, Лідіє Андріївно, адже я також ріс у хорошій родині. У порядній, як говорилося в недалекому минулому. Батьки за мною душі не чули. На ніч казки читали — курочка ряба була моїм улюбленим літературним образом. А вечорами, коли я засинав із пальцем, намазаним гірчицею, в роті, вони схилялися над моїм ліжечком і ронили сльози розчулення. Вони прищеплювали мені художній смак, і після занять я кілька років плентався до музичної школи. Ви любите музику?

Лідія Андріївна (напоготові, очікуючи пастку). Так.

С е р г і й. А мене від неї вернуло. Ну, тепер уже ні. Почуття відрази помалу зникає... Я пристойно скінчив школу, вступив до інституту. Мною навіть пишалися. А тоді робота, Лідіє Андріївно, і всі дні — мов стовпчики вздовж дороги: знай собі миготять... А ви, напевне, чекаєте від мене якогось сумного епізоду, що в корені змінив би моє уявлення про життя? Повчального випадку, що навіки вразив би мою чутливу душу? А його не буде. Не буде — і край. Не було. Просто якось уранці я прокинувся і подумав: ну й що? Який сенс жити так? Де він, цей сенс? Навіщо? І що далі? (Засміявся.) І все. Пах-х — і все. Зі старої роботи — в один день. Від батьків... От з батьками, правда, було складніше.

Лідія Андріївна. Ваша мати, мабуть, дуже бідкалась?

Сергій. Так. Недовго.

Лідія Андріївна. Чому недовго?

Сергій (дуже спокійно). А я її отруїв.

Лідія Андріївна. Ви?!.

Сергій. Авжеж, пах-х! — і все. А що, імператорам можна, а нам, простим людям, ні, виходить, чи як?

Лідія А н д р і ї в н а. Та що ж це!..

Сергій. Мучилась вона недовго.

Лідія А н д р і ї в н а. О Господи!

Сергій. Та годі вам, Лідіє Андріївно, що ви справді!

Лідія Андріївна (спираючись на стіл, з трудом устає). Жахлива, кошмарна людина!

С є р г і й. От уже не гадав...

Лідія А н д р і ї в н а. О Господи!

Сергій. ...що ви це візьмете...

Лідія А н д р і ї в н а. Я... я вас зневажаю!

Сергій. ...так близько до серця.

Лідія Андріївн а. Ви просто відразливі!

Сергій. Ви що, серйозно?

Лідія Андріївна. Який... який же ви...

С е р г і й. Я ж пожартував.

Лідія Андріївна (прямує до Тетянчиної кімнати). Господи! Господи!

С е р г і й. Ви що, жартів не розумієте?

Лідія Андріївна (йде, заточуючись, тримається обіруч за голову). Ой! Ой! Ой! (Виходить.)

Сергій сидить, ані зворухнеться. Безжурність одразу полишила його.

Т а н я (вибігає зі своєї кімнати). Мамі погано!

Сергій (отямився). Що?

Т а н я. Та швидше ж! Мамі погано!

Сергій схоплюється на ноги і мчить до вхідних дверей.

Куди ж ви? Мамі!

Сергій одмахнувся і вибіг з дому. Якусь мить Таня стоїть, не знаючи, що чинити; погляд її гарячково нишпорить довкола. Ось вона звела голову— ще мить, і дівчина кинеться нагору, до Бориса із Світланою, та в цей час до холу вбігає Сергій. В руці у нього невеличкий лікарський саквояжик. Не глянувши на Тетяну, промчав повз неї. Двері за ним зачинилися. Вийде він за хвилину.

Сергій. Можеш зайти. Тільки не души її в обіймах. Хоча б хвилин із двадцять.

І коли дівчина пішла до матері, він сів на стілець коло столу — саквояжик між ніг — і заспокоївся, як у попередній сцені, коли так само сидів сам. А тоді враз, мов сам до себе, став неголосно читати вірші.

Ту зорю, що гойдалась на темній воді

Під обвіттям рокити в замовклім саду, —

Вогник той, що всю ніч на ставку золотів, —

Я ніколи тепер в небесах не знайду'.

Виходить з кімнати Таня і, мовби під гіпнозом вічних рядків, дуже повільно й нечутно наближається до Сергія, не зводячи з нього очей.

В рідний край, до розквітлих в саду розгалузь,

В той будинок, де пісню я першу складав,

Де із юністю разом до щастя злітав,

Я ніколи, ніколи тепер не вернусь.

Таня підійшла до столу й спинилась. Сергій підвів на неї погляд.

Таня. Що з вами? Ви...

С е р г і й. Зі мною? Нічого. Анічогі-сінь-ко! А що зі мною може бутги?

Але дивляться вони одне на одного довго-довго...

1 Вірш Івана Буніна, переклад Миколи Удовиченка.

ЧАСТИНА ДРУГА

Вечір того ж дня. В холі лише Сергій — на тому ж стільці. Зрозуміло, цілий день на ньому він не просидів. А можливо, оце тільки щойно

влаштувався в такій позі — старанно тарабанить пальцями обох рук по столу, неначе акомпанує чомусь невизначено-бравурному.

Сергій (натхненно). Там-та-ра-рам-та та-ра-рам, там-та-ра-там-там— та-ра-рам...

З Тетяниної кімнати повільно виходить Лідія Андріївна, йде до столу. (Помітив її, на мить спинився, а тоді ще натхненніше.) Там— та-ра-рам-та та-ра-ра, там-та-ра-рам-та та-ра-ра...

Лідія Андріївна. Серьожо...

Сергій (одразу ж забрав руки зі столу). Ну, як ви?

Лідія Андріївна. Куди краще.

С е р г і й. Я ж казав.

Лідія Андріївна. Навіть зовсім добре. Дякую. Якби не ви...

Сергій. Та що там я. І так нічого страшного, але, звісно, укольчик не зашкодив. Будемо жити. Ще й як!

Лідія Андріївна (кволо посміхнулась). Якби ж то!

Сергій. Серце у вас в нормі, повірте фахівцеві, а це так, дурниця, прикра випадковість... Та і я ж подаруночок. Що мені з собою робити? Такий паскудний, жахливий характер. Ну, вибачте, вибачте мені. І не хочу ж, а... Я справді прошу вибачити мені. Ні, при свідках! (Кричить.) Ташошо! (До Лідії Андріївни.) Нехай усі знають, нехай усі бачать — голову попелом! І цих... (Погляд угору.) Хоча ні, обійдемось.

З кімнати вийшла Т а н я, спинилася в дверях.

Танюшо, от... Ми з твоєю мамою миримося. (До Лідії Андріївни.) Ні, я справді дуже шкодую, що так поводився. Ви мені вірите, га? Ні, ну, скажіть...

Лідія Андріївна (глузує). Скажіть іще: "Я більше не буду".

С е р г і й. Я більше не бу... От бачите — тепер уже ви, так? (У захваті.) Мама ж у тебе, Танюшо, га? Ви жартуєте. Жартуєте, правда? Значить, мені пробачено. Пробачено, так? Я бачу це по ваших очах, по ваших добрих очах. Спасибі. (Цілує їй руку. Часто.) Спасибі. Спасибі. (Зона його поцілунків поступово розширюється, наближаючись до ліктя.) Спасибі.

Лідія Андріївна. Ну, це вже... (Забрала руку.)

Сергій (радіє, мов дитина). Вибачено! Вибачено! Ура! Слухайте! А чи не влаштувати нам звану вечерю? Га? На знак повного примирення. На відзнаку початку якісно нового етапу в наших стосунках. (Скандує з акцентом.) Дружба! Дружба! Ми запросимо гостей, близьких, приємних і милих нашому серцю людей. Лідіє Андріївно! (Знову кидається в куток і тягне звідти свою сумку.) Дайте-но цьому лад, по-хазяйськи.

Лідія Андріївна. Але ж у нас іще...

С е р г і й. Не станемо ж ми шкодувати. Заради такої події. Правда, Танюшо?

Таня стенає плечима.

Все, і не думай про навчання. Досить. Після напруженого пня мозок мас. розслабитись. Сідай.

Таня запитально дивиться на матір, але ніякої вказівки не отримує.

Зараз ми цих... (Дивиться нагору.) Ау-у! Ви не зголодніли? Як щодо приємного товариства? (Не дістaвши відповіді.) Ніяк. їх можна зрозуміти. В них справи більш важливі. А в нас... (До Лідії Андріївни, котра так і стоїть із сумкою в руках.) Лідіє Андріївно, давайте я вам допоможу.

Лідія Андріївна. Спасибі, я сама. Я звикла.

С е р г і й. Отож, а от у Франції, наприклад, вміють усе-таки відгородити жінку од побуту.

Лідія А н д р і ї в н а. А ви були у Франції?

Таня глянула на Сергія з цікавістю.

С е р г і й. А що ж тут дивного? 1 не тільки. Я вже мовчу про країни соціалістичної співдружності. В нас багато хто їздить. Час міжнародних контактів, інтеграція, інтерполяція, обмін досвідом і тому подібне.

Лідія Андріївна (занепокоїлась). А за рахунок держави?

Сергій. Ні, Лідіє Андріївно, на жаль, частіше доводиться їздити за свій власний.

Лідія Андріївна (занепокоїлась іще більше). Та це ж, напевно, дорого?

Таня жестом: "Навіщо воно тобі?"

Лідія Андріївна так само: "Та помовч!"

Сергій. Так, дорогувато, звісно, але чого не зробиш, аби зазнайомитись ближче, відхилити завісу... Інший світ, інший спосіб життя, їхні звичаї... Заглянути в душу народу, доторкнутися... Останню копійчину

витрусиш. А культурні цінності! Ель Прадо, галерея Уффіці, музей Гугенхайма...

Лідія Андріївна. Музей Гуген?..

Сергій. Хайма. Ні-ні, нічого спільного. Хоча, звісно, хто в наш час може бути абсолютно певен? Це назва. В Нью-Йорку містечко таке в гирлі ріки Гудзон. Тут недалеко — так, через океанчик.

Лідія А н д р і ї в н а. Ви що ж, зовсім мене...

Сергій (гаряче). Що ви, Лідіє Андріївно! Ну от, знову щось... Прошу вас! Лідіє Андріївно! Давайте умовимося так: якщо я... якщо вам знову видасться, що я якось не так... словом, якщо вам у моїй поведінці чи в словах щось не сподобається, ви подумайте: "Він дурень". Так і подумайте: "Він дурень". І все. А що з дурня взяти? Йому закон не писаний. Я маю на увазі в переносному, звичайно, значенні. Нікому я не дозволив би, а вам дозволяю. Тому що ви мені дуже симпатичні. Ви. І Таня. (Довірчо кладе руку Тані на плече. Так і тримає.) І мені дуже хочеться... я вірю, що все у вас буде гаразд.

І затим Таня дуже спокійно відсторонюється, і рука Сергія,

ковзнувши по плечу дівчини, лягає на стіл.

Непогано б закусити чимось легеньким, га, Лідіє Андріївно? Маслинки хоч якісь, свіжий овечий сир?

Лідія Андріївна (встає). За це не ручуся...

Сергій. Можна декілька устриць. Не розігріваючи, звичайно.

Лідія Андріївна широко всміхнулася.

Що, немає? Скінчились! Невже поїли? Ай, Лідіє Андріївно. (Навздогін.) Одкривайте все підряд. Чудова в тебе мама, Танюшо. Трохи своєрідна, зрозуміло, але всі ми з дивацтвами. Я от теж ніби нормальна людина, а чи ж знаєш, хто про тебе що думає? А говорить! (Без паузи.) Ти не хочеш потанцювати? Рух конче потрібний. Тим паче людям розумової праці, ось як ми з гобою. (Не чекаючи згоди, вмикає касетний магнітофон.)

Хвильку подумавши, Таня погоджується. Танцюють.

Горішнє світло не заважає? (Вже ладен кинутися до вимикача.)

Таня. Аніскільки.

Сергій. Трохи ріже очі, правда?

Т а н я. Я не помітила.

Поступово танок стає дедалі інтимнішим, однак завдяки старанням дівчини в межах припустимого.

С е р г і й. А я так буквально засліплений. Ти тут увесь час чи й у місті з'являєшся?

Т а н я. В мене консультації.

С е р г і й. А коли наступна?

Таня. Післязавтра.

Сергій. Чудово. Я тебе зачекаю, а тоді одвезу сюди. Нащо мучитись в електричці? А може, ще куди заїдемо — ти ж у нас уперше?

З кімнати Бориса виходить Світлана.

Світлана (зраділа надміру). О, народні гуляння! (Сходить донизу.)

Сергій. Розважаємося, як можемо. Я вас гукав.

Світлана. Я не чула твого поклику, милий. Очевидно, він був надто слабкий.

Сергій. Слід було слухати, а не...

Світлана (зацікавилась надзвичайно). Так-так?

Сергій не відповідає — старанно танцює.

Шампанське... А світло він тобі ще не пропонував вимкнути?

Сергій. Тільки без вульгарщини. От вульгарщини я не зношу.

Світлана. Справді? Вперше чую.

А тут і музика вмовкла.

Потанцюєш зі мною, милий?

Підтримуючи Таню за лікоть, Сергій підводить її до стільця.

А тут і музика знов заграла.

Потанцюємо?

Сергій. Так, так, чорт забирай! Я ж у вас один. (Стоїть на місці.)

Світлана. Чого ж ти? Вже розхотілося?

Сергій. Що розхотілося?

Світлана (із смішком). Танцювати, само собою. (Стежачи краєчком ока за Танею, — та сидить боком до них, — обережно провела долонею по його волоссю.)

Танцюють очі в очі, то майже притискаються одне до одного, то відсторонюються, і важко визначити, чим завершився б цей танок за інших обставин. Видно, що в них свої, приховані від усіх стосунки. Ось Сергій вже подібно до подруги стежить за Танею, коли та опиняється в полі його зору...

Але клацають двері нагорі, і на галерею виходить Борис. Жоден з танцівників не поглянув угору, та відстань між ними блискавично і майже непомітно для стороннього ока збільшилась. Світлана без видимої причини розсміялась, а в Сергієвих рухах з'явилися м'які, але чітко окреслені блазенські кривляння.

Світлана (не підводячи голови). Борю, тут без нас, виявляється, гуляння. І вже майже скінчилося. Ми, виявляється, все проґавили.

Борис. Он як?

Сергій. Борю, не вір. Он мамочка готує закуску, і скоро засвітяться перші зорі... Ми тільки починаємо.

Т а н я (різко натиснула на клавішу — зупинила музику. Зумисне вкладає у своє запитання інший зміст. Зневажливо). Ви?!

Сергій (ледь збентежився). Поза сумнівами. То як, Борю?

Борис (спускається). Я вже в путі.

Сергій. Чудово, Борю, чудово. Нічого іншого я й не чекав. Адже не все ще звірено одне одному, не всі пісні проспівано, і навіть... (здіймає руку з розчепіреними пальцями, наче хірург перед операцією, й дивиться на стіл) не все ще з'їдено.

Б о р и с. От у це я вірю. Я вірю в тебе, Серьожо.

Сергій. Так, як це важливо — вірити людині. Яке прекрасне почуття — віра в людей. (Він знову став сам собою, непевність, що було промайнула, зникла, він розкутий і в настрої.) Як нам його не вистачає! Я теж вірю в тебе, Борю! Я вірю в твою докторську, у твоє щасливе майбутнє і в майбутнє всього людства. Я невиправний оптиміст...

Лідія А н д р і ї в н а (з'являється з заставленою наїдками тацею. Вона вже в іншій сукні, на котрій висяває надто велика брош, придбана, зрозуміло, не в ювелірному. Туфлі теж: інші. Досить манірно, розраховуючи на враження, що має пойняти всіх при її появі, проте цілком виправдану). Ну, швиденько я?

Сергій. О-о, мамочко! Як доречно! Ура! Ура! (Помічає її вбрання.) Я вражений. І як усе підібрано. І таця оця... (Вихоплює в неї тацю, і поки Лідія Андріївна розкладає все, що принесла, на столі, держить у руках.) Так, оптиміст. І саме тому я й пропоную тост за наше щасливе дитинство, що неодмінно настає за забезпеченою старістю...

Лідія Андріївна (розгубилась). Ой ні, навіщо ж...

Борис. Він жартує.

Світлана. І жарти його, як завжди, дегенеративні. Не слухайте його.

Сергій (не ображається). Не завжди, не завжди, але цього разу так, я неправий. Хоча б тому, що старість поки що нікому з нас не загрожує. То не будемо про неї й згадувати. Лідіє Андріївно, за наше майбутнє, за вас,

— Боже мій! — жінка у вашому віці лише починає відчувати себе жінкою, за Борині успіхи — вони так близько, та що там, вони вже є, вони при ньому, а скільки їх попереду! Світланко, за твою нову якість при Борі...

Світлана. Ой, не треба, не треба. Не мучся. Від тебе тільки й ждеш якоїсь гидоти.

Сергій. Ех, не розуміють душі поета. Гаразд, не я перший. Танюшо, за твої університети, не в горьківському розумінні цих слів, а в цілком прямому. За твою битву при Каннах — як там, коли вона сталася?

Таня пересмикує плечиком: або не пригадує, або не хоче відповідати

І правильно, не забивай собі голови минулим. Думай про майбутнє і про те, що Борин тато з тобою.

Світлана (тріумфально). Ось. Так я і знала!

Борис. Е-е-е...

С е р г і й. А що? Що я сказав? Ми всі з тобою. Я навіть прийду до тебе на іспит.

Світлана. Вона просто мріє.

Сергій. Так, мріє, але соромиться сказати. (Дивиться у вічі Світлані.) Вона дуже сором'язлива і скромна дівчинка. Шкода, не збирається заміж, я з нею одружився б. Ех, Лідіє Андріївно, як ми зажили б! Я маю на увазі — ми всі!

Борис. Здається, ми відхилились.

С е р г і й. І справді. Роки, роки... Ну, за вищесказане!

Вмить наливає собі в чарку й перехиляє її. Оскільки таке завершення застільних думок уголос сталося блискавично, присутні, не зметикувавши, що все вже сказано, спантеличено втуплюються в Сергія, він же незворушно тицяє виделкою в одну з тарілок і щось уже жує.

С в і т л а н а. От свиня.

Сергій. М-м? Хто?

Борис. Та-ак...

Сергій (наче прозрів). Любі мої! Це я, так? Чимось вас засмутив? От... (Награно-зніяковіло показує на свою тарілку.) Лідіє Андріївно, чудово. Так смачно! Якщо й Таня так готує... Наче в мами побував. Наче в сестри рідної. Ну, можна й закурити, а то все їмо та їмо... (Дістає сигарету, клацає запальничкою.)

Світлана. Тільки не за столом. Ти ж не в себе, на улюбленій роботі.

Сергій (криво осміхнувся). Слухаю, слухаю. Справедливо. Вказали на місце-с. Я на лавочці посиджу, а ви тут поки без мене, в родинному колі. Адже так і не поговорили.

С в і т л а н а. Та вже за тобою вставиш слово.

Сергій. От саме й нагода. (Пішов до дверей, повернувся.) Я недовго.

С в і т л а н а. Та можеш і затриматись.

Сергій клацає вимикачем коло дверей — у дворі спалахнула лампочка,

освітила ґанок і лавку. Вийшов у двері, обійшов ріг будинку, важко опустився на лавку Сидить, втупивши погляд кудись униз, з незапаленою сигаретою в губах, і в цей час, мовби чогось остерігаючись, та заразом і зраділо, з'являється й підходить до нього Старий.

Сергій байдужно глянув на нього і знов опустив голову.

Старий. Добридень, синку.

Сергій. Привіт, батю, привіт!

Старий. Що, не впізнав?

Уважніше придивився до нього Сергій, а тоді різко оглянувся на вікна холу: ні, здасться, все спокійно.

С є р г і й. А що впізнавати? Чого тобі треба?

Старий. Та ось ти мені потрібен. Сильно побалакати хотів.

С е р г і й. Ну, знайшов час. (Знову озирнувся.) Люди відпочивають. Іншим разом як-небудь. Ти йди собі.

Старий. Куди ж мені йти?

С е р г і й. А я звідки знаю? В мене, бач, зараз депресія, раптове загострення синдрому. Слід побути на самоті, розумієш? Присутність людей діє на мене дуже руйнівно. Ну все, батьку, щасливо.

Старий. Невже не впізнаєш?

Сергій. Та ні, батьку. Ну, ти йди. Не до тебе тут.

Старий. Ти й годі, взимку, гнав мене.

С е р г і й. І тоді не до тебе було.

Старий. Впізнав-таки?

Сергій. Що ти все "впізнав" та "впізнав", наче я твій син рідний, аліменти тобі платити відмовляюсь? Ну, впізнав, впізнав, а далі що?

С т а р и й. А ти що, поспішаєш куди?

Сергій. Поспішаю, батю, поспішаю. Книжку дописую — завтра до видавництва маю нести перед від'їздом у тропічні країни. (Знову глянув на вікна.) Ну...

С т а р и й. А батько в тебе є?

С е р г і й. Є, рідненький, є. Тобі, може, анкету свою заповнити? Цікавишся життям визначних людей? Стенд готуєш у червоному кутку? То ти адресу залиш — я надішлю.

Старий. Немає в мене адреси.

Сергій. Ну, немає! У всіх є, а в тебе немає.

С т а р и й. А от синочок мій вигнав мене, такий же шельма, як і ти.

Сергій. Ну, батю, чого це ти? Що це за слова в тебе?

Старий. Та ти не ображайся. І я не ображаюсь. Всі ми нині однакові, куди не кинь. Серця немає, серця... Я своє прожив, а йому своє жити. Тільки як жити буде з гріхом таким на совісті?

Сергій. Еге-е... А ти, чуєш, до газети напиши.

С г а р и й. А що газета?

Сергій. Квартиру тобі поверне, площу житлову.

С т а р и й. А сина вона мені поверне?

Сергій (зараз він дуже серйозний). Як же ти так?

С т а р и й. А що я — як же він так? Хоча, звісно, сам, мабуть, і винен, раз таке щастя викохав. Добре хоч матері його вже немає,— от би пораділа дитяткові.

С е р г і й. А він у тебе один?

Старий. Один, один. Добре хоч один, а то всі такими були б, га?

С е р г і й. А може, кращими?

Старий. Де там кращими, коли одного не зміг людиною зробити. А взагалі, чесно кажучи, яким там я йому був батьком. Пив я... Тебе як звуть?

Сергій. Сергієм.

Старий. Пив я, Серьожко, сильно. Душу міг за це діло закласти. Скільки разів вони з матір'ю мене під парканами всілякими розшукували, скільки разів я за мамкою його на дурну голову з сокирою ганявся... Який там з мене приклад. От і маю.

Пауза. Уважно дивиться на нього Сергій

С е р г і й. Та ні, батьку. Не пив ти. Не можна тобі пити.

С т а р и й. А ти звідки знаєш?

Сергій. Вчили мене. Взнавати.

С т а р и й. На доктора, га?

С е р г і й. На лікаря.

Старий. Правда твоя... Жінку свою я сильно любив. Кінець роботи — зразу додому, ніг своїх не чую. Нема її — місця собі не знаходжу, все у вікно виглядаю чи на ґанку тупцяю... Ґанок у нас такий був, з дашком, і лавочка збоку; влітку завжди на ній відро з водою стояло, в затінку. А жона моя, Серьожо, була...

Сергій. Вродлива?

С т а р и й. Та не те щоб сильно вродлива, а така, знаєш... Як тобі сказати. Така... (Притулив долоню до очей і вмовк.) Дивлюсь на неї і все думаю: за що ж мені щастя таке на землі призначено? А вона от, поруч... Хочеш — торкнися, а хочеш — так дивись. І дитя коли ждали — от, думав, заживемо, заживемо утрьох... Ну, а тоді війна, звісно... У полоні опинився через поранення, а в таборах набувся... І повернувся я не скоро. Але живий лишився, живий. Досі дивуюся, як я все те витримав. А от сиджу ж перед тобою... Ну, як ми потім — то довга історія. Непогано жили, хоча, звичайно, роки спливли. Та от померла дружина моя, і з'ясувалося — ще в ті часи повоєнні заповіт вона склала та будинок на сина переписала. Про всяк випадок. Воно, звичайно, правильно — часи нелегкі, а батько, я тобто, невідомо коли повернеться, та чи й повернеться. Син вже одружений, діти... Двоє. І виявилося — нема мені місця в домі моїм, де я його зачав, де жону мою на руках носив, під образами садовив. Робітник тепер з мене який там... Та хіба в цьому діло, скажи ти мені? Я, каже, поки ти по таборах валандався, листя з дерев

об'їдав. То хіба ж я в тому винен? Хіба я війну придумав?.. А сторож тобі не потрібен? Знаєш — усяке може статися. От нещодавно в такий же дім залізли, взяти нічого не взяли, а меблі сокирою понівечили, книжки попалили. Я й грошей не брав би.

Сергій заперечливо схитнув головою.

На підлозі постелив би в куточку.

С е р г і й. Та що ти...

Старий. Що полагодити — я можу. Я ж сільський, усе вмію.

С е р г і й. Ні, батьку, не потрібен.

С т а р и й. То хоч так пусти пожити, я й документа зоставлю, ти мене не бійся. Соромно із сином рідним судитися. Та й хто нас розсудить — Бог тільки. Я й до ордена за героїзм був представлений...

Мовчить Сергій.

Ех, жила б моя... А вже нема...

Сергій (весь співчуття). Ех, батю, батю...

Старий. Що ж мені, на вулиці життя своє кінчати?

Сергій (хутко дістає з кишені гроші). На ось, візьми.

Байдуже сидить Старий.

Візьми, візьми. (Вкладає гроші Старому в руку.) Згодяться. На ще. Ось. (Гарячково сягнув рукою до однієї кишені, до другої, вийняв

гаманець.) Ось іще. В мене зайві. Я... Мені премію дали. Державну. За ударну працю. Візьми, батьку. (Знову вкладає все, що нашпортив по кишенях, Старому в кулак.)

Старий. Жити ж як?

Гроші з розтуленої його руки падають на землю

С е р г і й. Ех, батю, взяв би я тебе...

Старий. Жити як?

Розчиняються вхідні двері, і з дому виходять Борис і Світлана.

Світлана. Вирвалися нарешті. На свіже повітря.

Сергій (миттю схоплюється на ноги). Іди, батю, швидко. Потім прийдеш. (Спішить їм навстріч.)

Але відстань між ґанком і лавкою мізерна — Борис уже помітив

Старого і йде до нього. За інерцією подалася за ним і Світлана.

Борис (побачив гроші. До Сергія.) О, це ти надумав сіяти? Як Буратіно? Використовуючи старовинні рецепти місцевих жителів? Добридень, папашо! Повний достаток, так?

Старий (побачив Світлану. До Сергія.) І хазяйка твоя тут. (До Світлани.) Скажи ти йому — нехай мене візьме, га? Хоч на час.

Борис (весело). Куди візьме, і чому хазяйка ця саме його, а не, скажімо, моя?

С т а р и й. Та пожити трохи...

Б о р и с. Он як! Ну, а хазяйка?

С т а р и й. Та ми ж знайомі.

Сергій. Слухай, діду, ти своє випив — іди спи.

Борис. Стривай-стривай, Серьожо. То коли ви з хазяйкою познайомились?

Сергій. Діду!

Старий (сприймає це застереження по-своєму, задкує). Іду, йду вже... (До Бориса.) Ну то... Вони ж узимку приїздили. Тоді і... У березні тобто. Ще сніг лежав.

Борис. Удвох, так?

С т а р и й. А навіщо їм іще хто? Звичайно. Машиною.

Борис (до Сергія. Так само весело). Це коли я у Вільнюсі був, так? (До Світлани.) Я не помилився, мила?

С е р г і й. Та що ти слухаєш! Кого ти слухаєш! (До Старого.) Провокатор!

Борис. Ключики взяв, так? Поживу-побуду? Це зворушливо.

Старий. Ну, я піду, виходить... (Іде.)

Сергій. Ну, Борю, ну... Чого ти справді! Ну, заїхали на часинку, взяли пляшечку шампанського. Тебе згадали...

Борис. Згадали — і добре. Що може бути дорожче за пам'ять! Навіть у той день ви пам'ятали про мене. Це приємно. Збирай, Серьожо, свої речі разом із дамочкою і...

Сергій (вже в іншому гуморі). Не треба переживати. Таке трапляється. І часто. (Йде в дім.)

Б о р и с. То кажеш — скучала?

Світлана. Я ж тебе просила — не їдь, не їдь туди. Яке тобі діло до твоєї колишньої дружини!

Б о р и с. І нехай з неї знущається та сволота?

Світлана. Але ж я зоставалась сама!

Б о р и с. То тебе й на день не можна залишити саму?

С в і т л а н а. Не тоді, не тоді. Я ж тебе просила... Мені було погано.

Б о р и с. А потім стало добре?

Світлана. Ще гірше. Але ж ми тоді тільки починали. В нас іще нічого не було... Нічого, що було потім...

Борис. Усе в нас було.

С в і т л а н а. Ні, не те. Я не те маю на увазі. Те, що ми відчули одне одного і помчали одне одному назустріч... Адже покохала я тебе вже згодом. І коли ти сказав, що їдеш до неї... Я ж просила!

Борис (стомлено). Збирайся. Час їхати.

І коли Світлана зайшла в дім, Борис зіщулився, обхопив плечі руками, постояв, утупившись у простір перед собою, не знаючи, що діяти. А тоді зайшов до приміщення. Там щебетала Лідія Андріївна.

Лідія Андріївна (сервірує чайний стіл). А ми зараз чайку... Саме добре — вечір, на вулиці вже прохолодно, а ми сидимо, чай п'ємо. (Засміялась.) Як вдома у нас. Добре. А взимку взагалі чудесно. Мороз, вікна у візерунках... 1 чай. Тетянка вчиться. І нехай. Досить. Нагулялась уже сьогодні. Хай вивчить що-небудь. Сідайте, Серьоженько. А Світлана де? Світлана! А Боря? (До Бориса.) Ось і ти. Де ж ти ходиш?

З кімнати Бориса вийшла, — сумка через плече — Світлана.

Спускається в хол.

А сумка навіщо? Ну, та Бог із нею. Все готово. Сідаємо?

Світлана порівнялася з Сергієм, спинилась.

Борис (дивиться на них). Нічого парочка. Сідати перед дорогою не варто. Сподіваюсь вас тут більше не бачити.

Лідія Андріївна. Що ти таке!..

Борис. Лідіє Андріївно!

Сергій. Справи, Лідіє Андріївно. Терміново викликають в агентство "Новини". Ніяк не можуть без мене з останнім випуском упоратись. (До Бориса.) А може, роздумаєшся?

Борис. Прошу тебе...

С е р г і й. Як же ти без мене? Ні станції техобслуговування, ані квитків у першому ряду...

Борис. Слухай...

Сергій. Навіть у сауну місяць черги чекатимеш.

Б о р и с. Я тебе зараз!..

С е р г і й. Тихше, тихше. Ти, сподіваюсь, не забув про моє захоплення фізичними вправами? Позбав мене потреби демонструвати больові прийоми.

Б о р и с. Ти п'яний і огидний.

Сергій. Ти, здається, за гріх це ніколи не вважав. О, а щодо "п'яний" — можуть стрітися патрулі, а я трохи витратився. Позич червінця — у права вкласти.

Борис. Витратився на благодіяння?

С е р г і й (з пафосом). В тобі немає нічого святого.

Борис кладе на стіл десять карбованців. Сергій акуратно дістає з бічної кишені права, нарочито дбайливо розкриває їх, делікатно бере зі столу гроші і вкладає у права.

Поверну при оказії. Лідіє Андріївно, було приємно познайомитись, сподіваюся — взаємно. Честь маю, даруйте, що без шкандалю. (Вклоняється, стукнувши підборами. Згадав. Повернувся.) А щодо учениці до мене — подумайте. Я Таню прийму. (Вийшов.)

Не в змозі мовити й слова стоїть Лідія Андріївна.

Світлана. Борю, мені необхідно сказати тобі... Лідіє Андріївно...

Борис. Лідіє Андріївно, прошу вас, залиштеся.

Лідія Андріївна приголомшено киває.

Світлана. Борю, адже це все ти. Я ніколи б... Ця твоя дурна м'якість, нерішучість. Твоя повсякчасна неспроможність — від неї ж збожеволіти можна. Хоч чого-небудь ти домігся сам? Хоч щось ти спромігся подолати? Ці твої ідіотські проблеми, котрі можна вирішити за півсекунди. Я вже стомилась...

Борис. Тебе, здається, чекають.

Світлана (з легкою іронією). Мені було непогано з тобою.

Борис. Сподіваюсь, із ним тобі буде не гірше.

С в і т л а н а. І не сумнівайся. Щасливо, Лідіє Андріївно із містечка Ен. (Хутко виходить.)

З Тетяниної кімнати вдарило раптом на повну гучність.

Птица счастья завтрашнего дня

Прилетела, крыльями звеня.

Выбери меня, выбери меня,

Птица счастья завтрашнего дня!

І під нестримувані потенціометром звуки, що так недоречно увірвалися в хол, Борис несподівано починає танцювати: спершу ледь

притупує в такт, тоді пересмикується всім тілом — дедалі шаленіше, і ось він уже закинув голову назад і тіпає нею нестямно і самозречено вимахує руками, і здається — нічого довкола нього вже не існує З жахом спостерігає його Лідія Андріївна, а затим кидається в кімнату дочки.

Лідія Андріївна (прочиняє двері). Таню!

Музика вмовкає. Борис одразу обм'якнув, безцільно човпе до столу Став. Лідія Андріївна повільно повертається, сідає край столу

Що ж це таке, Борюню?

Борис. Борюня. Давненько не чув я цього слова. Мене гак звала бабуся. Яка вона була чудова. Мені її тепер не вистачає.

Лідія А н д р і ї в н а. Та ми ж із нею жили в одному місті.

Б о р и с. А, так, правильно.

Лідія Андріївна. Із мамою твоєю. А в сорок шостому твій тато їх забрав. Приїхав з якимись лекціями і побачив її.

Борис. Так-так.

Лідія А н д р і ї в н а. А за місяць приїхав знову. Вже по неї. І тільки раз бачив. А вона тоді була як оце Тетянка. А тато — вже поважна людина, працював у Академії наук. Ну і... А що дівчинці ще потрібно? Після війни, евакуації, голоду. Бабуся, звісно, її відмовляла — як це так, ти ж його зовсім не знаєш... І хлопець у неї був хороший... Рома. А мама — раз, і все.

Борис. Мені бабуся розповідала.

Лідія Андріївна. Працювала друкаркою в якійсь редакції, а тоді — раз, і все. І на все життя, Борю.

Борис. Ех, Лідіє Андріївно...

Лідія А н д р і ї в и а. А бачила лише раз.

Борис. Так, це зворушливо. (Осміхнувся.)

Лідія Андріївна (розвеселилась). А тато твій не в тім'я битий. Мама гарненька була. Ось як Тетянка. А тато на п'ятнадцять років од неї... (сміється) старший. Старий пеньок уже. От як ти.

Б о р и с. Ну так уже!

Лідія Андріївна.Точно, Борько, точно як ти! А Тетянка — хороша дівчинка. Серйозна. Я ж мати, я знаю. Ні з ким іще не зустрічалась. Я маю на увазі — по-справжньому ні з ким.

Борис. Яка різниця — по-справжньому, не по-справжньому.

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, ні, я тобі точно кажу.

Борис. Справді? Це зворушливо. Але нікому не потрібно. Тепер у ціні зовсім інше. Зовсім інше...

Лідія А н д р і ї в н а. Я це зрозуміла. Уяви собі, за один день я багато чого зрозуміла.

Б о р и с. Ну і як?

Лідія Андріїв н а. Страшно, Боренько.

Борис. Страшно, а жити потрібно. Гаразд, Лідіє Андріївно. Ще по маленькій... (Зиркає на ручний годинник.) А то мені завтра їхати рано. (Бере пляшку.)

Лідія А н д р і ї в н а. Як узавтра?

Борис. Отож.

Лідія Андріївна. Навіщо взавтра?

Борис. Час. Роги трублять. Підлоги вже висохли. Та й працювати треба. Робота, головне — робота. О, а тут уже пусто. Ну, як нема, то й нема... (Ставить пляшку на місце.) Ключі у вас, ви тут уже призвичаїлись, що потрібно — дзвоніть. Телефон на станції — знаєте?

Лідія Андріївна. Стривай, Борю. Взавтра... В мене є...

Борис. Що?

Лідія Андріївна. Я зараз. (Хутко виходить, тут же повертається з пляшкою коньяку. Врочисто ставить її на стіл.) Ось!

Борис. Ну, Лідіє Андріївно! Тихцем вживаєте?

Лідія Андріївна. Скажеш... Це я так узяла... ну, коли Тетянка вступить... Якщо вступить.

Борис. Завбачливо. Давайте. Яка різниця — зараз, потім. Вступить. Знаєте ж, правда?

Лідія Андріївна (ніяково). Ой... якби...

Б о р н с. А, облиште, все ви знаєте. І все ви збагнули зовсім не за один день. І правильно. Що скоріше — то краще. За вас, Лідіє Андріївно. За своєчасну переміну ваших поглядів на істинні й непохитні і за нові ваші успіхи на новознайденій стежці. (П'є.)

Лідія Андріївна (не випила). Якось ти так сказав, Борю. Якось недобре.

Б о р и с. А де ви бачили добре? І що? Всюди недобре, а ось тут... (постукав себе у груди) гірш за все. Не вдається, нічого не вдається.

Лідія Андріївна. Борюню, чи ж тобі жалітися? Все є, таке майбутнє. Ну, подумаєш — теж мені, принцеса. Скільки навколо хороших дівчат.

Б о р и с. Не хочу... хороших.

Лідія А н д р і ї в н а. Та навіщо вона тобі? Знайдеш собі ще.

Борис. Люблю я її. Люблю. Жити без неї не можу.

Лідія Андріївна. Зможеш, Боренько. І правильно зробив.

Б о р и с. А якщо й справді зможу? І не люблю зовсім?

Лідія Андріївна. Звичайно, ні. Так, прихильність. Звик. Воно ж із часом звикаєш. До всього. От і до неї звик. І здається... Бог знає, чого тільки не буває. Еге! Я теж... А, та мало чого!

Б о р и с. А ви, Лідіє Андріївно, любили кого?

Лідія Андріївна. Аякже! Чоловіка свого, ось Тетянку.

Б о р и с. А я от... якось так сталося... Мабуть, ненормальна людина — тільки оцю... як її... котра пішла.

Лідія Андріївна. Світлану?

Б о р и с. А кого ж. Утямили нарешті.

Лідія А н д р і ї в н а. Та Бог із нею.

Б о р и с. З нею зараз Сергій. Теж... падлюка хороша... А хто міг знати? Передбачати?

Лідія Андріївна. Ніхто, ніхто, Боренько.

Б о р и с. А ви? У вас досвід. Вам либонь, така ситуація знайома. Вже ви так усе знаєте.

Лідія Андріївна. Про що ти?

Борис. Про що! Ніби не здогадуєтесь. Про чоловіка вашого. Теж, мабуть...

Лідія А н д р і ї в н а. Та Господь із тобою!

Б о р и с. Зі мною, зі мною перебуває Боженька. Оберігає мене від усього. Я просто-таки відчуваю його батьківське дихання на своєму лобі. Ось на цьому. (Стукає себе пальцем у лоба.) Ось він мене зараз почоломкає, чи як там... Ну йди, спускайся, Господи, до раба свого, помилуйся, до чого ти його довів! Це так ти експериментуєш над подобами своїми. Ідіотські жарти. А мені тепер що робити?

Лідія Андріївна. Борю, ти вже трохи... Ти піди поспи.

Борис. От, усе ви знаєте, на все у вас поради. А мені що робити?

Лідія Андріївна (підводиться). Я тобі зараз допоможу.

Б о р и с. Ні, ви сидіть. Ніхто мені не допоможе, жодна жива душа. Та й де вони, живі душі? Позаховувались у нірки, позабивалися в щілинки й звідти визирають? І відчувають глибоке задоволення? Від того, що це коїться не з ними? Падлюки! Тільки вилізьте. Я вас умить... по законах воєнного часу!

Лідія Андріївна. Борю!

Борис. Що, не подобається? Знудьгувалися?

Лідія А н д р і ї в н а. Та я ж тоді зовсім дівчинкою була.

Бори с. Дівчинкою! Оця от, що пішла... як її... теж була колись дівчинкою; і гаго полоскав її у ванночці, а тоді сушив на мотузочці і все мріяв, либонь, поки її обдимав вітерець, яка неповторна радість у нього виросте. Ах-ах-ах! Виросла. Якби ви знали, Лідіє Андріївно, те, що знаю я, ви б внутрішньо здригнулися. І зовнішньо теж. "Внутрішнє" і "зовнішнє" — як на ваших пляшечках.

Лідія А н д р і ї в н а. І не потрібно мені нічого знати.

Б о р и с. І справді, так легше. Нічого не знай — і живи собі... Хіба не дивно — в час загальної освіти знання не потрібні. Потреба в них відпала. Для життя вони нічого не дають. Та й багато чого іншого відпало теж. Спершу засохло, а тоді...

Лідія А н д р і ї в н а. Ти мене не так...

Борис. Так. Так. Усе так. Що ж нам робити?

Лідія Андріївна. Ходімо спати. Пізно вже.

Борис. Ходімо. (Пауза.) А завтра? Все спочатку? А післязавтра? Те саме? І так ціле життя? А я не хочу. Я хочу... Хоч щось я можу змінити? Я ж не якийсь там мікроб. Не дрозофіла. Хіба ж я схожий на дрозофілу?

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, Боренько, ні. Зовсім не схожий.

Б о р и с. А шкода. Вона хоч розмножується. А мені вже тридцять п'ять. Тридцять п'ять — все намарне. (Ширяє очима вусібіч.) Як би мені вирватися! Хоч куди! Хоч головою пробити цей... соляний стовп.

Лідія А н д р і ї в н а. Не треба головою.

Борис. Так, правильно. Для цього є шлямбур. Чи відбійний молоток. Все є. Немає лише пульсу.

Лідія Андріївна. Чого?

Борис. Пуль-су. Знаєте: тут-тук! Тук-тук! Я живу без нього. Не намацується. Все второвано, обумовлено. Вже ліг на курс. Можна летіти із заплющеними очима. Як на автопілоті. Сам вивезе. А навіщо?

Лідія Андріївна (занепокоїлась). Як це — навіщо? Тільки ж тридцять п'ять. Тільки розуміти себе почав, діло своє полюбив.

Борис. Та-а-а...

Лідія Андріївна. Казав же друг твій, які в тебе чудові успіхи.

Борис. Друг! І він те саме. Лакуза. Усі хочуть в пенсне і велюрових капелюхах. А велюру на всіх не вистачає. І ви хочете.

Лідія Андріївна. Капелюха?

Борис. Образно кажучи. Не для себе, то для Тані. А може, їй краще сидіти у вашому містечку Ен...

Лідія А н д р і ї в н а. Ні.

Б о р и с. Та вийти за хорошого хлопця з мозолями на руках...

Лідія А н д р і ї в н а. Ні.

Б о р и с. Та онуків понароджувати бабусі, а по вихідних застеляти стіл білою скатертиною...

Лідія Андріївна. Ні!

Б о р и с. А вікна пообвішувати фіранками в квіточках.

Лідія Андріївна (тихо). Це все було в мене.

Б о р и с. Ну і?..

Лідія Андріївна (якийсь час сидить, винувато посміхаючись). Нехай хоч Тетянка...

Борис (зиркнув на годинник). Ну все, за п'ять хвилин мене вже не буде.

Спантеличений погляд Лідії Андріївни.

Не лякайтеся. За п'ять хвилин мене візьме. Оце ось. (Показав на пляшку.) Я себе знаю. Раз — і все. Ляжу. Ляжу, ляжу... (Устав, постояв, подумав.) Так! (Різко повернувся й став підніматися сходами. Коло

дверей своєї кімнати.) Сподіваюся, з кватирки не викинусь. (Штовхнув був двері, та знов обернувся.) А на вікнах — фіранки в квіточках! (Грюкнув дверима.)

Лідія Андріївна здригнулась. Певний час вона так і сидить за столом. Ось якась думка, якийсь біль спотворили її обличчя — жінка мовби прийшла до тями, глянула на двері Тетянчиної кімнати й знову завмерла. Затим гукнула.

Лідія Андріївна. Таню! (Голосніше.) Танюшо!

Тихо в домі. Встає і йде до доччиної кімнати Прочиняє двері, секунду стоїть — темрявою дихнуло на неї Заходить. А тоді з'являється знову — м'яко веде за руку Таню. Дівчина в нічній сорочці, час од часу ледь позіхає. Тямить зі сну поганенько.

Т а н я. Ой, мам, куди?

Лідія Андріївна. Ходім, ходім.

Т а н я. Ну навіщо, мам, що це ти надумала?

Лідія Андріївна. Зараз, доню, зараз. (Кинула погляд нагору.) Сідай.

Т а н я. О-ой... (Сіла, трохи зіщулилась.)

Лідія Андріївна. Що, холодно? Холодно тобі? Стривай... (Вже кинулась була охоче за чимось тепліш.)

Т а н я. Та ні, це я так. Не треба.

Спинилася Лідія Андріївна і дивиться з надмірною ніжністю на дочку —

та сонно втупилась у підлогу, ладна ось-ось звалитися зі стільця

Лідія Андріївна. Тетянко, не спи, не спи, донечко.

Т а н я. Ну що, мамо? Що це за тортури такі китайські?

Лідія Андріївна. Танюшо... Ти... Тобі подобається Боря?

Т а н я. Який? Цей наш?

Лідія Андріївна. Авжеж.

Т а н я (позіхнула). Нічого. А хіба що?

Лідія А н д р і ї в н а. Не "нічого", а дуже... дуже достойний молодий чоловік.

Т а н я. То й що?

Лідія А н д р і ї в н а. Не "то й що", а тепер таких людей, як Боря, дуже мало. їх майже немає.

Т а н я (байдужно). А куди ж вони поділися, мамо?

Лідія А н д р і ї в н а. А їх і не було. Раніше так, раніше були.

Т а н я. До революції?

Лідія А н д р і ї в н а. Ні, чому ж. І після. Інтелігентні, милі люди. З гарними манерами. У пенсне. І от Боря... Освічені... З гарних родин. І от Боря видається мені такою людиною.

Т а н я. А пенсне?

Лідія Андріївна. Га?

Т а н я. Пенсне ж у нього немає.

Лідія Андріївна. Далося тобі це пенсне. Немає, то й йде краще. Переживемо. Боря — чудова людина.

Тетянчин погляд набуває осмисленого виразу.

М'яка, делікатна, скромна, не те що цей... Прекрасне майбутнє. Та й теперішнє, скажу тобі, не з гірших. От я й подумала. Танюшо, — послухай-но свою маму, — якби ти могла... пройнятися до нього... Ну, повагою, чи що... віддати належне його чудовим якостям... Ми могли б зовсім змінити наше життя.

Т а н я. Мамо! Я все збагнула! Ти закохалась!

Лідія Андріїв н а. О Господи!

Т а н я. Ти так говорила...

Лідія Андріївна. Дурненька. Запам'ятай — твоя мама думає тільки про тебе. Тільки про тебе. Двоє красивих молодих людей...

Т а н я. Про що це ти?

Лідія Андріївна. Про тебе. Про тебе і про Борю.

Т а н я. Він зовсім не гарний.

Лідія Андріївна. А тобі потрібно, щоб зірка в лобі, так? Є в ньому щось таке... Ці очі...

Т а н я. Якось навіть дивно... І зовсім не молодий.

Лідія А н д р і ї в н а. А тобі потрібно твого віку? Чи кого? Юного піонера Радянського Союзу? Юрко твій тобі потрібен — разом босоніж по калюжах хльопати? У цьому, по-твоєму, найвище щастя?

Т а н я. А в чому, мамо?

Пауза.

Лідія Андріївна. Так, у твої роки в цьому. Але ж перед тобою ціле життя. І теплих калюж у ньому буде меншать. З роками вони випаровуються, і залишається що? Дорога. У вибоїнах і рівчаках. Мине всього кілька років, і ти переконаєшся сама. Мені пощастило — я зустріла твого тата, а кого зустрінеш ти? Що за людина, як він до тебе ставитиметься? Сама, в чужому місті...

Т а н я. Ти ж збиралася сюди переїздити.

Лідія А н д р і ї в н а. А, коли ще те буде! Та й чи буде? Наш будинок... Хто його купить? А прописка? Так, твій тато був, звичайно, хороша людина — то й що? Що він залишив після себе, що в нього було, крім того, що він хороша людина?

Т а н я. Мамо...

Лідія А н д р і ї в н а. От він прожив життя. І що? А в нього не було жодного отакого дня, котрий оці (жест) сприймають як належне. Чому? Що він, гірший? Він гірший за оцього... з його ста карбованцями на день? Так, він гірший, тому що він був чесною людиною.

Т а н я. Ти так ніколи не говорила.

Лідія А н д р і ї в н а. Не говорила, так, бо і я думала: те, як ми живемо, правильно. І слід цим пишатися. Чим? Ти думаєш, розчаруватися можна лише в коханні? У недобудованому куточку для двох? У роботі, що про неї через тридцять років і чути несила? І день у день те саме й те саме — хоч ти лусни, хоч з вікна, гак у нашому місті й будинку достатньої височини не знайдеш.

Т а н я. Мамо...

Лідія Андріївна. Танюшо, твоя мама каже тобі це. Твоя завжди життєрадісна мама. Хто може відповісти — чому, за віщо так безглуздо минулися мої роки? Хто в змозі повернути мені хоч от стілечки? Так, і ця сукня на мені безглузда, і сьогодні мені дали зрозуміти, що я, виявляється, була дурепа. І вони праві. Але ж не можна так дурепою і звікувати. Хоч би наприкінці життя слід порозумнішати. І я відчуваю... Я катастрофічно розумнішаю. Га? Не помітно?

Т а н я. Помітно, мамо.

Лідія А н д р і ї в н а. То послухай же мене. Раз. Один лише раз буває таке... Ця дівчина (кивок догори) вже не повернеться. Вона поїхала назавжди.

Т а н я. Я зрозуміла тебе. (Пауза.) А що сказав би тато?

Лідія Андріївна. Нічого, нічого не сказав би. Не скаже. Немає тата. Все. Є тільки ми. Ми удвох. Я і ти, моя люба дочка, любима незмірно. І нема кому нам допомогти, нема в кого на грудях поплакати, нема кого обійняти і нема кому вранці почистити щіткою піджака. Якби живий був тато... (Пауза.) Він сказав би: "Я хочу, щоб моя дочка жила краще, щоб вона зазнала щастя. Я хочу, щоб вона не злиднювала, не відкладала на чорний день, не лічила кожного карбованця, не позичала на зимове пальто, вивчилась..." (Пауза.) Тато багато чого міг би сказати.

Т а н я. Але ж... я його не люблю.

Лідія Андріїв н а. Люблю... Ви все шукаєте, все ждете — от воно прийде, кохання, неземне, надзвичайне. А такого не буває, ні. Є життя — складне, дуже складне, де всього домагаються потом і трудом. Навіть у стосунках між двома людьми. Сім'я — це труд, Танюшо, і добре живе той, хто не лінується, хто готовий піти назустріч, готовий до розуміння, співчуття... Це праця. А ти ж у мене до праці звикла?

Мовчання

Я розумію тебе, донечко. Малознайома людина...

Т а н я. Мало?..

Лідія Андріївна. Ну, майже незнайома, нехай — то й що? Чи ж не буває, коли — раз! — і на все життя? Та в нього тато так само одружився. А це передається, Танюшо, це в нього (показала нагору) уже в крові. От він спить зараз, а воно в крові. І все бігає, бігає... Та він ще й за щастя вважатиме, авжеж! Йому й не снилося. Така дівчинка, ягідко ти моя. Я ж бачила, як він на тебе дивився, я такі речі помічаю. Материнське серце не помиляється. Ну, Танюшо...

Т а н я (не одразу). А як же я, мамо?

Лідія А н д р і ї в н а. А я, я, твоя мати? Що я бачила хорошого за свої п'ятдесят два роки? Ти в мене з'явилася трошки пізненько, і ти була сонечком моїм. Чи ж я зичила б тобі поганого? Повір мені, Тетянко. Все в нас може змінитися. Чи ж я в тебе не заслужила? Не заслужила горбом своїм, оцими ось руками — і на руки вже не схожі? Хочеш, щоб і в тебе були такі? Ну, Танюшо? Ну? Ти ж завжди була слухняна дівчинка, і ми з тобою...

Т а н я (мить помовчала). Так, мамо. Ти завжди хотіла...

Лідія Андріївна. Так, Танюшо...

Т а н я. Щоб я була щаслива...

Лідія Андріївна. Так!

Т а н я. За будь-яку ціну.

Лідія Андріївна. Свою! Будь-яку свою ціну!

Т а н я. Ну що ж...

Якось змінився Тетянин погляд. Став твердішим? Більш різким? Холоднішим? Загостренішим? Неможливо сказати однозначно, але, якось змінився.

Лідія Андріївна (торкається пляшки). Може, ти трохи?..

Т а н я. Навіщо? Кажуть, від п'яних батьків народжуються виродки. Ти не боїшся онука-виродка?

Лідія Андріївна. Господь із тобою, Танюшо. Що ти таке!..

Т а н я. Все правильно, мамо. Скоро ранок... (Устає.) Тож вибач — час підтискає. Ще набалакаємося. (Прямує до сходів.)

Лідія Андріївна. Танюшо! (Подалася за нею.)

Таня не оглядається — піднімається сходами, йде галереєю, спиняється коло Борисової кімнати, озирається. Молитовно склавши руки, дивиться на неї мати. Дівчина м'яко штовхає двері й зникає за ними. Не зводячи погляду з дверей, Лідія Андріївна безсило опускається на коліна і так завмирає.

Ранок наступного дня

У холі Борис та Лідія Андріївна

Навряд чи скажеш, що в них бадьорий вигляд. Обоє розгублені, навіть пригнічені

Лідія Андріївна. Ну, куди, куди вона могла подітися? Ні її, ані речей... І ти нічого не помітив?

Борис розводить руками

Звичайно, у такому стані...

Борис. Хоч би як там було... Ви, напевно, зрозуміли: я людина досип, замкнена. Близьких друзів у мене немає, глибокої прихильності до когось теж. Біда це моя чи щастя — не знаю. Просто мені гак зручніше. Я звів довкола себе стіни. З кришталю вони чи з лайна – інше питання, але пробитися до мене важко. І от Таня... Мені здасться, у нас є можливість зрозуміти одне одного. Колись же слід починати... Мабуть, ми почали не з того, до чого звикли у вашому місті, — ну то й що? Я людина серйозна і, природно, відповідаю за власні вчинки. Тим наче я куди старший од вашої доньки. Словом, вам нема чого непокоїтися.

Лідія Андріївна. Але Таня, Таня... Вона ж іще зовсім дівчинка...

Борис. Справді, нема чого хвилюватися. Куди вона може подітися?

Лідія А н д р і ї в н а. Ти її не знаєш — вона здатна на все. Дівчинка з її вихованням, з її чистими поглядами на життя. Як жорстоко ти її поранив.

Борис. Ну, поїде додому. Зрештою, поживе кілька днів у готелі. Піде до гуртожитку...

Лідія А н д р і ї в н а. В неї дуже нестійка нервова система — кажу тобі як медик. Вона може... Навіть страшно собі уявити!

Борис. Зараз, зараз я... Чорт! І машина, мов навмисне. Я піду ще подзвоню.

Лідія Андріївн а. Так, піди. Ні! Краще тут. Побудь зі мною, бо я збожеволію. Від усього цього я збожеволію! (Раптом тихо.) Господи! Сьогодні вночі я втратила дочку... (Опускається на стілець.)

Борис. Ну, чому втратили?

Лідія А н д р і ї в н а. Як ми жили, як ми жили, якби ти знав. Адже в мене, крім неї, нікого. Нікого, Борю.

Борис. Прошу вас...

Лідія Андріївна. А раптом — чи ж мало що! Сільська місцевість, якісь жахливі ваговози, якась техніка. І все це їде і їде... Хоч що-небудь...

Борис. Зараз... Я що-небудь... Треба щось придумати.

Лідія Андріївна. Вона таке ніжне, таке вразливе дитя, з добрим серцем. Вічно якісь шолудиві коти — вона їх лікувала... (Прикладає долоні тильною стороною до скронь.) Голова розламується. А ви, Борю, а ти... Як вона зараз, напевне, мучиться. Чого ж ти стоїш! Ми її так оберігали, і от у домі наших...

Борис. Лідіє Андріївно, я вас розумію. Але ж я вам уже все сказав — що мені, письмове зобов'язання скласти?

Лідія Андріївна. Ні, це зайве. Адже ти не можеш...

Борис. Мені Таня дуже подобається. (Виразно.) Усе своє життя я мріяв зустріти таку дівчину, як Таня.

Лідія А н д р і ї в н а. І ти не помилився, друже мій, слово матері. Ви знайдете одне одного. В коханні.

Скривився Борис.

Юна істота, полишена на хвилину без материнського нагляду, довірливо потяглася до тебе. Вона навідалась, певне, взнати, як ти себе почуваєш. І ти...

Б о р и с. Я ж прошу вас! (Пауза.) Можливо, я був надто стомлений.

Лідія Андріївна. Стомлений!

Борис. Авжеж, після вашого коньяку. Раптом він у вас звідкись з'явився. Цілком випадково. Змахнула рукавом... Василиса Прекрасна!

Лідія А н д р і ї в н а. Ти мене вражаєш. Ти бачиш, у якому я дикому, жахливому стані, що я на грані нервової кризи, і та вважаєш доречним ось так... ось так... (Схлипує.) Коли моя дочка...

Б о р и с. Ну все, ну все, ну все. Я теж переживаю. Це в мене теж нервове — ви маєте зрозуміти.

Лідія А Н Д р ЇЇ В Н а. Я розумію тебе, мій хлопчику Чисте серце, благородна душа. Так, тільки ти... Ні, я не можу, я так не можу. Збирайся! Ідемо.

Борис. Куди?

Лідія Андріївна. Куди завгодно, тільки не тут, тільки не тут. Ми залишимо записку, хоча... Боже мій! Про що я думала раніше? Я надто добре знаю свою дочку. Ніколи, ніколи вже... Навіщо? Навіщо мені все це?

Тим часом двері нехутко прочиняються —

на порозі з валізкою в руці постає Т а н я.

Б о р и с. Ну от!

Лідія Андріївна. Таню! Тетянко! (Кидається до дочки, але, вколовшись її абсолютно байдужим і ледь гидливим поглядом, стовпіє.) Донечко...

Т а н я (спинилася посеред холу. Не дивиться ні на кого, дуже спокійно). Борю, скажи цій жінці, щоб вона негайно ж забиралася звідси.

Лідія А н д р і ї в н а. Таню! Танюшо! Що ти кажеш!

Т а н я (твердіше). Борю, поясни цій жінці, що її присутність у цьому домі аж ніяк не бажана.

Бори с. Лідіє Ан... (Замовкає.)

Т а н я. Тоді я скажу.

Лідія Андріївна, не в змозі здобутися бодай на слово, простягає руки до дочки, німо благаючи її мовчати, і лише дрібно киває. А водночас у дворі у якомусь благословенному смутку, що несподівано пойняв її, з'являється Світлана, ступає на ґанок і спиняється на мить, не наважуючись увійти. Так само з валізкою, Таня йде до сходів і піднімається нагору. Озирнулась на Бориса

Ходімо, милий?

Світлана штовхнула двері, одразу ж помічена всіма, стала на порозі

Пауза.

Ну що ж ти? Ходім.

Завіса

1983